

rijksuniversiteit
 groningen

Jaarbericht 2025

Wetenschaps winkel Courant

Juni 2026

Inhoudsopgave

Welcome to the jungle! Vincent Hazelhoff	3
Filosofie maatschappelijk toepasbaar? Natuurlijk! Yorick Karseboom	4
Student en statushouder, een gouden combinatie? Vincent Hazelhoff, Berber Munstra en Thomas Wieringa	6
Woorden zijn goed in veel dingen... Hannan van Rooij	10
Even voorstellen... Yvonne van Kollenburg	11
Het mysterie van de heilige Cecilia Yvonne van Kollenburg	12
Monster je monster Karin Ree	15
Verpleeghuizen aan de vegan burgers? Thomas Wieringa	16
2025 in citaten	18
Hoe krijgen we voortijdig schoolverlaters weer in beweging? Mariëtte Hingstman & Marij Veldman	20
Even voorstellen... Sarah Veenstra	21
The devil wears Gore-Tex Karin Ree & Karin de Boer	22
Supercomputer Vincent Hazelhoff	25
Duurzaam is duur? Nils Elzinga & Francine Nijp	26
Even voorstellen... Kim Dumoré	29
Flitslicht op IT-kwesties An de Vries	30
Het jaar in cijfers	31
Even voorstellen... Eefje Kleijweg	31
Publicaties en presentaties 2025	32

Colofon

Wat is een Wetenschapswinkel?

Een Wetenschapswinkel werft wetenschappelijke vragen van inwoners en maatschappelijke organisaties die de middelen niet hebben om onderzoek uit te (laten) voeren. Zo vormen Wetenschapswinkels een brug tussen universiteit en maatschappij. Onderzoek is kosteloos, en wordt uitgevoerd door studenten onder begeleiding van wetenschappelijke staf. Op deze manier leren studenten over het doen van onderzoek, en wat onderzoek voor de maatschappij kan betekenen. Zo kunnen de maatschappij, de wetenschap en ook studenten profiteren! Dus heb je een wetenschappelijke vraag waar je graag onderzoek naar zou willen laten doen? Schroom dan niet om contact met ons op te nemen!

Over de meeste projecten die in dit jaarbericht worden besproken zijn rapporten en artikelen verschenen. Deze zijn gratis te downloaden via www.rug.nl/wewi. Mocht je verdere interesse hebben in de besproken onderwerpen, neem dan contact op met de desbetreffende winkel.

De Wetenschapswinkel Courant is een gezamenlijke uitgave van de Wetenschapswinkels van de Rijksuniversiteit Groningen.

Mail voor een gratis abonnement naar: wewi@rug.nl

Wetenschapswinkels

Bèta Wetenschapswinkel

Niels Alberts-Visscher: n.alberts@rug.nl
Karin de Boer: m.k.de.boer@rug.nl
Henk Mulder: h.a.j.mulder@rug.nl
science-shop-fse@rug.nl

Wetenschapswinkel Geneeskunde & Volksgezondheid

Thomas Wieringa: t.h.wieringa@umcg.nl
wetenschapswinkel@umcg.nl

Wetenschapswinkel Onderwijs

Marij Veldman: m.a.veldman@rug.nl
Marriëtte Hingstman: m.hingstman@rug.nl
wewi-onderwijs@rug.nl

Wetenschapswinkel Taal, Cultuur & Communicatie

Vincent Hazelhoff: v.hazelhoff@rug.nl
Yvonne van Kollenburg: y.j.m.van.kollenburg@rug.nl
tawi@rug.nl

Kenniscentrum Filosofie

Marc Pauly: m.pauly@rug.nl
Yorick Karseboom: y.karseboom@rug.nl
kcf@rug.nl

De Wetenschapswinkels werken samen met:

Green Office Groningen

Nils Elzinga: greenoffice@rug.nl

Wijk Inzet Jongeren Studenten (WIJS)

info@wijsgroningen.nl

IT-Rechtswinkel

info@it-rechtswinkel.nl

De Wetenschapswinkels op internet:

www.rug.nl/wewi
LinkedIn: www.linkedin.com/company/wetenschapswinkelsrug/

Redactie:

Vincent Hazelhoff, Yvonne van Kollenburg, Marit Nygård, Karin Ree en Sarah Veenstra

Ontwerp omslag en illustraties:

Kim Dumoré | www.kimdumore.nl

Vormgeving en layout:

Eefje Kleijweg | www.eefjekleijweg.nl

Druk: Canon Noord

ISSN: 1389-8612

Welcome to the jungle!

Wetenschap is een jungle. Ze is kleurrijk en onvoorstelbaar divers. In het oerwoud van nieuwsgierigheid staan de technisch natuurkundigen, met hun diepe wortels, harmonieus naast de politicologen, die altijd met de politieke wind mee moeten groeien, en dat alles op een rijke bodem van filosofie. Het is een kwetsbaar systeem: altijd liggen de populistische bulldozers op de loer, klaar om van dit rijke ecosysteem een ideeënmonocultuur te maken.

De angst voor verscheidenheid komt vaak voort uit onwetendheid. De wetenschap is in die zin ook een jungle omdat het onbereikbaar, onbegaanbaar en ongrijpbaar aanvoelt. Daarom zijn er de Wetenschapswinkels, als een scherp kapmes tegen cynisme en onverschilligheid.

Dus pak je zaklamp en muggenspray, dan banen we ons samen een weg in de wondere wereld van de PFAS, vroegtijdig schoolverlaters en kerklambrisingen. Op onze reis kom je talige nieuwkomers, veganistische ouderen en trainende professoren tegen.

Dit uiteraard tegen een canvas van filosofische vraagstukken, die ons door de ogen van een kokmeeuw naar de natuur laat kijken. (Nu ik er zo over nadenk, misschien zijn die filosofen wel brandnetels, die je ongevraagd prikkelen.)

Ik wens u veel leesplezier!

VINCENT HAZELHOFF

De Wetenschapswinkeliers - van links naar rechts: Vincent Hazelhoff, Marit Nygård, Sarah Veenstra, Yorick Karseboom, Karin de Boer, Niels Alberts-Visscher, Yvonne van Kollenburg, Mariëtte Hingstman, Marc Pauly, Thomas Wieringa, Henk Mulder. Missend op de foto: Marij Veldman, Nils Elzinga.

Door: Yorick Karseboom

FILOSOFIE MAATSCHAPPELIJK TOEPASBAAR? NATUURLIJK!

Vlak naast de stad Groningen ligt een bijzonder gebied: de Onlanden. Dit ruige stuk natuur, bestaande uit drassige velden, hooilanden en moerasbos, is ongeveer 3500 voetbalvelden groot. Het biedt huisvesting aan talloze vogelsoorten, vissen, otters en andere dieren. Een mooi stuk natuur, maar niet vanzelfsprekend.

Stichting Natuurbelang de Onlanden zet zich in voor het natuurbehoud in de Onlanden. Het gebied staat namelijk onder druk. Invasieve soorten, de alsmaar uitbreidende stad die dichterbij kruipt en de recreerende mens verstoren de natuurlijke cohesie. De stichting tracht de natuur in de Onlanden in balans te houden en zet zich in om mensen bewust te maken van alles wat er in dit natuurgebied plaatsvindt. Centraal hierin staat onze menselijke relatie tot de natuur.

Maar wat is deze relatie precies? En wat voor een rol speelt de menselijke ervaring hierin? Met dit vraagstuk is het Kenniscentrum Filosofie benaderd door de stichting, wat leidde tot een interessant project binnen het vak Filosofie Buiten de Muren. Binnen dit vak werken studenten aan een perspectief op filosofische vraagstukken die spelen bij organisaties en bedrijven. Vier studenten deden in samenwerking met Stichting Natuurbelang de Onlanden in de lente van 2025 onderzoek naar de relatie tussen de menselijke natuurervaring en natuurbeheer. Om een beeld te geven van dit project geven we drie van de betrokken studenten het woord: Fardau de Boer, Renske de Boer en Barbara de Grouw.

Wat hebben jullie voor het project onderzocht?

Fardau: Tijdens ons project werden wij begeleid door Lieselot Smilde en Jaap van der Steen van Stichting Natuurbelang de Onlanden. Beide hebben een grote liefde voor en veel kennis over het natuurgebied. Zij stelden ons de vraag hoe we de relatie van de mens met de natuur kunnen verbeteren vanuit een filosofisch perspectief. Deze vraag is ontstaan omdat er bijvoorbeeld regelmatig bezoekers in de Onlanden zijn die met oordopjes in en zonder oog voor de natuur het gebied gebruiken om een sport uit te oefenen. Hoe kan je deze bezoekers bewust maken van de natuur om hen heen?

Welke filosofische theorie(ën) hebben jullie toegepast?

Barbara: We hebben onder andere gebruikgemaakt van het werk 'Being Salmon, Being Human' van Martin Lee Mueller. Mueller bekritiseert het idee van

menselijke superioriteit en stelt dat het begrijpen van andere dieren essentieel is om volledig mens te zijn. Daarnaast hebben we ook werk van Guy Debord gebruikt als inspiratie voor de brochure. Debord schrijft over de relatie tussen het kapitalisme en de mens, en hoe deze verhouding leidt tot een onnatuurlijke consumptiedrang van de wereld om ons heen, inclusief de natuur.

Renkse: Die scheve verhouding tussen mens en natuur is precies wat Stichting Natuurbelang de Onlanden ondervond: de mensen ervaren de natuur als decor en zien zichzelf niet meer als 'onderdeel van'. Tegenover dit probleem gebruikten we concepten zoals relationaliteit (de mate waarin dingen tot elkaar in verhouding staan) en verwondering om de mens weer meer terug te brengen naar de natuur.

Fardau: Al snel kwamen we op het idee om filosofie te koppelen aan een excursie. De rondleiding door de Onlanden was ons allemaal sterk bijgebleven en we wilden anderen een vergelijkbare, bewuste ervaring laten opdoen. Daarom besloten we de filosofische inzichten van Mueller en Debord te vertalen naar een praktische toepassing. We ontwierpen een brochure met verschillende punten binnen de Onlanden. Elk punt gaat gepaard met een specifiek perspectief, zoals dat van de Winde, de Kokmeeuw, de Wilg en de mens. Bezoekers worden uitgenodigd om stil te staan, te kijken en te luisteren vanuit deze perspectieven. We vragen de bezoekers om de Onlanden te ervaren en hun plek in het ecosysteem te heroverwegen.

Wat is je het meest bijgebleven van het project?

Renkse: Wat mij persoonlijk het meeste is bijgebleven van het project is het natuurgebied zelf. Na de excursie ben ik nog regelmatig teruggegaan naar de Onlanden. Ik heb hierdoor geleerd dat ik de dingen die

ik leer bij filosofie wel meer kan toepassen in mijn eigen leven. Ik luister bijvoorbeeld niet meer naar muziek als ik ga wandelen en probeer met meer aandacht of verwondering naar dingen te kijken. Hiernaast heb ik bij het project ook beter leren samenwerken: de meeste opdrachten bij onze studie doe je individueel. Het was fijn (en soms ook wat minder fijn en even wennen) om eens samen te werken.

Barbara: Wat mij het meest is bijgebleven, is dat filosofie bij/voor iedere discipline kan worden ingezet. Zo kan filosofie in de natuur worden gebruikt, maar ook op heel andere gebieden, zoals gebleken is uit andere projecten van Buiten de Muren. Omdat wij de ruimte en de vrijheid kregen om een project te doen, hebben we uiteindelijk een prachtig eindproduct kunnen vormgeven. Dit eindproduct wordt nu zelfs gebruikt door Stichting Onlanden. Dat we tijdens onze studie iets hebben neergezet wat daadwerkelijk gebruikt wordt, is heel bijzonder.

In memoriam:

Onlangs hebben wij kennis genomen van het overlijden van Lieselot Smilde. Lieselot gaf als bestuurslid van Stichting Natuurbelang de Onlanden een stem aan de Moeraswederik en Leeuwerik, de Otter en Dotterbloem, de Waternavel en aan alles met een snavel. Met haar tomeloze energie en haar aanstekelijk optimisme bleef ze zich tot het laatste moment hard maken voor misschien wel het mooiste stukje natuur van Nederland: De Onlanden. Ze deelde de zorg voor de natuur met studenten en wist hen op bevlogen wijze te begeleiden in verschillende projecten, waaronder bovenstaande. Dankjewel Lieselot.

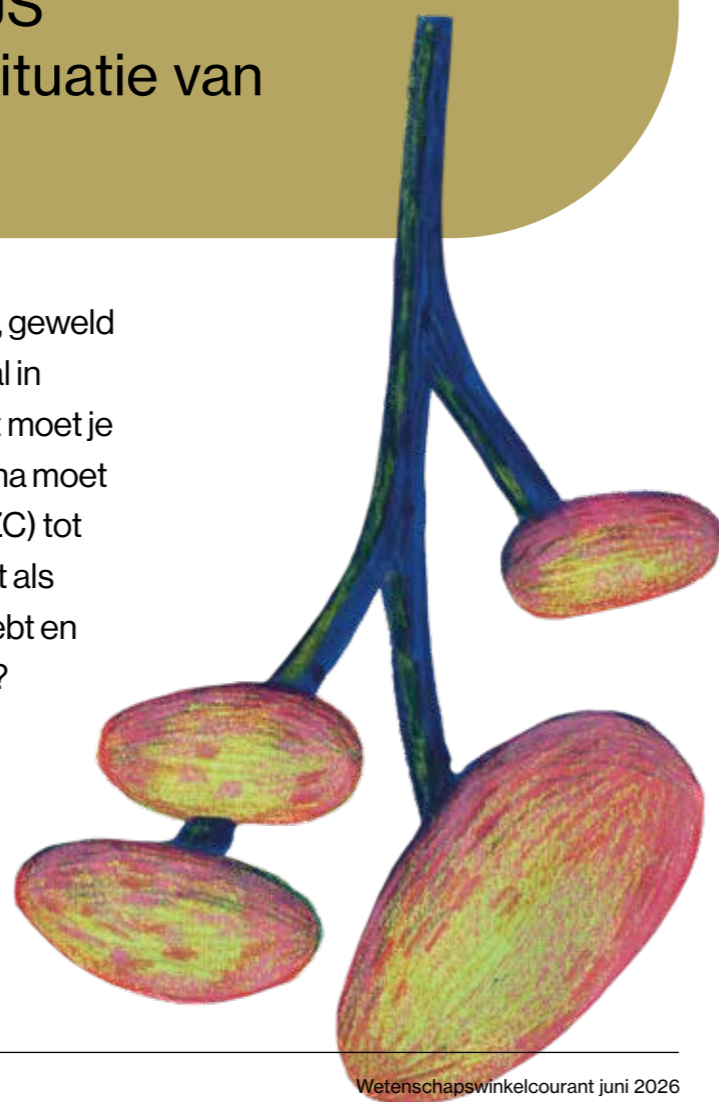

Door: Vincent Hazelhoff, Berber Munstra en Thomas Wieringa

STUDENT EN STATUSHOUDER, EEN GOUDEN COMBINATIE?

Co-assistenten van WIJS brengen de medische situatie van statushouders in kaart.

Stel je eens voor: je vlucht vanwege oorlog, geweld of onderdrukking naar Nederland. Eenmaal in Nederland begint het grote wachten. Eerst moet je asielaanvraag worden goedgekeurd, daarna moet je wachten in het asielzoekerscentrum (AZC) tot er een woning beschikbaar komt. Maar wat als je een lichamelijke of mentale beperking hebt en daardoor in een aangepaste woning moet? In dat geval kunnen de co-assistenten van WIJS je helpen.

ALS DE HUISVESTING NIET PASSEND IS BIJ DE LICHAAMELIJKE OF MENTALE BEPERKINGEN VAN DE PERSOON, DAN IS DIEGENE VAAK GENOODZAAKT OM BINNEN AFZIENBARE TIJD WEDEROM TE VERHUIZEN.

Van de regen in de drup

Het was botte pech voor Hany Abdulkader. De in Saoedi-Arabië geboren Eritreeër vertrok na zijn middelbare school naar Oekraïne om geneeskunde te studeren. In 2022 had hij net zijn studie afgerond toen Rusland de Donbas binnenviel. Hany vluchtte naar Nederland en is hier sindsdien statushouder: iemand met een tijdelijke verblijfsvergunning. In de tussentijd leert hij de Nederlandse taal en raakt hij bekend met het Nederlandse zorgsysteem, zodat hij straks aan de slag kan als arts. Zolang Hany nog geen arts mag zijn, werkt hij als vrijwilliger bij Humanitas, waar hij samen met co-assistenten Sociale Geneeskunde van WIJS gesprekken voert met statushouders.

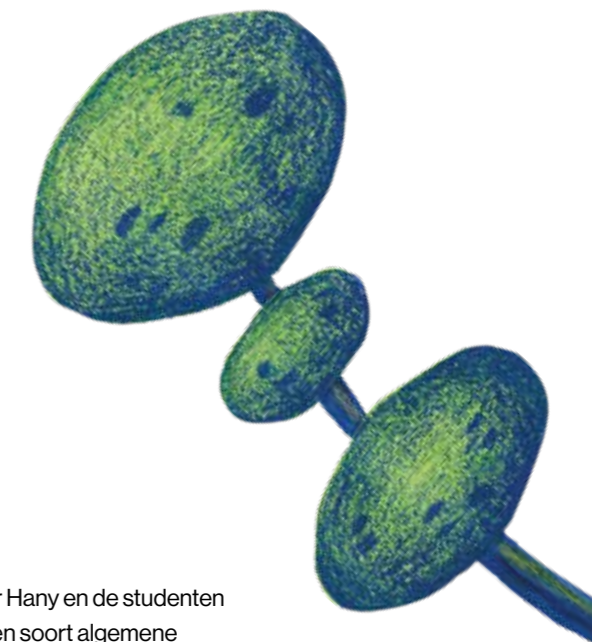
Als je als vluchteling naar Nederland komt en een verblijfsstatus krijgt, is de gemeente verplicht om jou in een woning te plaatsen. Sta je eenmaal op een wachtlijst, dan verblijf je in het AZC totdat er een woning beschikbaar komt. Sommige statushouders hebben echter een medische urgentie en kunnen niet wachten op een woning, bijvoorbeeld wanneer iemand gehandicapt is of psychische klachten heeft. Om deze mensen de juiste huisvesting te bieden is een zogenaamde medische anamnese nodig. Een medische anamnese is een vraaggesprek waarin de medische situatie van een persoon in kaart wordt gebracht.

Het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) mag medische gegevens van statushouders vanwege privacyredenen niet delen met de gemeente. Dat is vervelend, want niet-passende huisvesting ligt op de loer. Als de huisvesting niet past bij de lichamelijke of mentale beperkingen van de persoon, dan is diegene vaak genoodzaakt om binnen afzienbare tijd wederom te verhuizen. Een dergelijke situatie is stressvol voor de persoon en brengt onnodig veel kosten met zich mee.

De anamneses worden door Hany en de studenten opgepakt: "Het is eigenlijk een soort algemene gezondheidsanalyse", vertelt Hany. "Hoe gaat het lichamelijk en psychisch met hen? Wat is hun voorgeschiedenis? Gebruiken ze medicijnen?" Het is een ingewikkeld en beladen proces dat zorgvuldig moet gebeuren. Door statushouders met een medische indicatie goed te bevragen, helpen Hany en de studenten mee met het in kaart brengen van de mens achter de status. Zo kan er een passende woonvorm gevonden worden.

De mens achter de aandoening

Bo Slot is een van de co-assistenten die via WIJS ondersteunen bij deze medische anamneses. In vier weken tijd leren studenten als Bo deze kant van het zorgsysteem kennen. Dat is wel wennen: "Het is heel anders dan in het ziekenhuis", zegt Bo. "Hier wordt veel meer gekeken naar de sociale context van een persoon en andere externe factoren die meespelen." Zo ondervinden de studenten al snel dat er bij statushouders met een medische urgentie vaak meer speelt dan van tevoren wordt aangenomen: "Sommige mensen durven niet aan te geven dat ze ziek zijn, omdat ze bang zijn dat ze dan geen huis kunnen krijgen." Soms ontstaat er ook een vertekend beeld door gebrek aan vertrouwen tussen de statushouder

Vrijwilliger Hany en Berber van WIJS bij het Floreshuis, waar de medische anamneses worden afgenomen.

Migrant, vluchteling, statushouder, asielzoeker?

Het kan soms best verwarrend zijn welke term je bezigt als je over nieuwkomers in Nederland spreekt of schrijft. Ze worden gemakkelijk door elkaar gebruikt, terwijl er wel degelijk grote verschillen tussen zijn. Ter verduidelijking: een migrant vertrekt vrijwillig naar Nederland, bijvoorbeeld voor de liefde of voor werk. Een vluchteling niet - die moet uit zijn land vertrekken, bijvoorbeeld vanwege zijn geloof, etniciteit of geaardheid. Als je naar Nederland vlucht, dan vraag je asiel aan in Nederland. Als asielzoeker verblijf je in een asielzoekerscentrum tot je asielstatus wordt goedgekeurd en je een tijdelijke verblijfsvergunning voor vijf jaar krijgt. In dat geval word je een statushouder genoemd. Vanaf dat moment is de gemeente wettelijk verplicht huisvesting te regelen en kun je beginnen met integreren.

en de artsen van het COA, waardoor mensen in huizen worden geplaatst waar ze niet kunnen wonen.

Het grote verschil in deze samenwerking is de kracht van het belangeloze, het adaptieve en het laagdrempelige: studenten die de tijd nemen om het gesprek te voeren en vrijwilligers zoals Hany die de rol kunnen aannemen van medisch deskundige, ervaringsdeskundige en tolk. Zo spreekt Hany Nederlands, Russisch, Arabisch en Tigrinya - talen waarmee je aardig uit de voeten kunt. Een goede medische uitvraag voor statushouders is belangrijk, maar de uitwisseling tussen student en statushouder gaat verder dan dat. Het maakt van studenten betere artsen, beaamt Bo: "In het ziekenhuis leer je vooral om iemand te benaderen vanuit de aandoening, of een patiënt als een nummertje te zien. Hier leer je de mens en het systeem achter de aandoening te begrijpen."

Kloof tussen systeem- en leefwereld

Het begrijpen van het Nederlandse zorgsysteem is voor statushouder, student én professional een uitdaging. De complexiteit hiervan maakt dat mensen niet altijd weten waar ze recht op hebben. Vooral gemarginaliseerde groepen (zoals vluchtelingen) zijn de dupe van de kloof

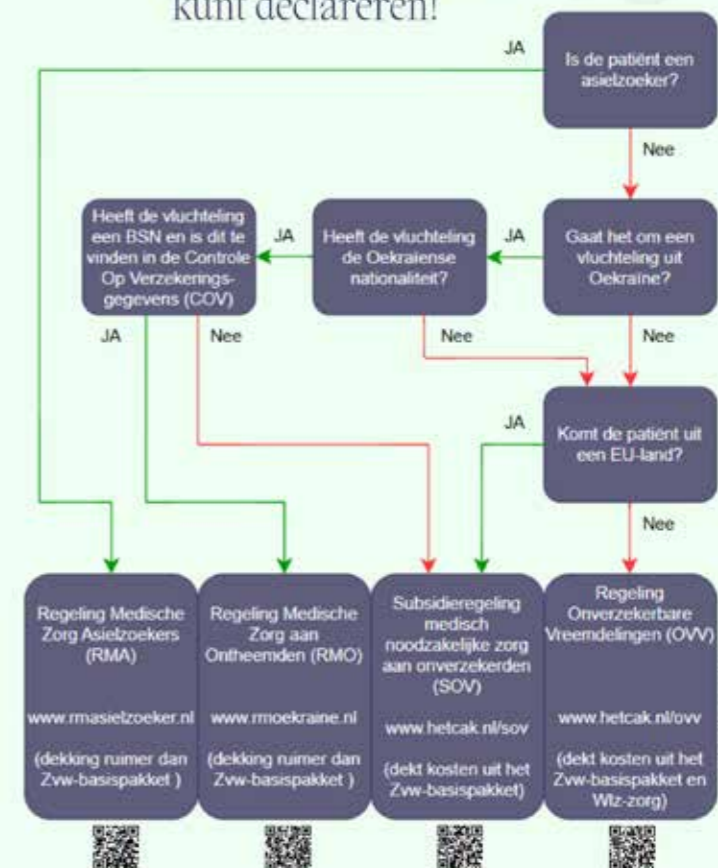
“**DOOR STATUSHOUDERS MET EEN MEDISCHE INDICATIE GOED TE BEVRAGEN, HELPEN HANY EN DE STUDENTEN MEE MET HET IN KAART KRIJGEN VAN DE MENS ACHTER DE STATUS.**”

“**ZO ONDERVINDEN DE STUDENTEN AL SNEL DAT ER BIJ STATUSHOUDERS MET EEN MEDISCHE URGENTIE VAAK MEER SPELT DAN VAN TEVOREN WORDT AANGENOMEN: “SOMMIGE MENSEN DURVEN NIET AAN TE GEVEN DAT ZE ZIEK ZIJN, OMDAT ZE BANG ZIJN DAT ZE DAN GEEN HUIS KUNNEN KRIJGEN.”**”

tussen het systeem en hun leefwereld. Daarom werken studenten in kleinschalige projecten aan producten om deze kloof te overbruggen. Zo ontwikkelt Bo met studiegenoot Anna een cursus over zwangerschap en ouderschap, specifiek gericht op statushouders. Bij vluchtelingen ligt de kindersterfte veel hoger dan bij mensen wiens wieg in Nederland staat. Andere studenten ontwikkelden al routekaarten en factsheets over het Nederlandse zorgsysteem voor statushouders en ontwikkelden een zakkaartje voor huisartsen die onverzekerde Oekraïense vluchtelingen over de vloer krijgen (zie afbeelding 2).

De inzet van de co-assistenten bij WIJS staat nog in de kinderschoenen en moet op basis van ervaringen en opgedane kennis verdieping krijgen. WIJS onderzoekt nu hoe de co-assistenten zich op een duurzame manier kunnen verbinden aan laagdrempelige medische vraagstukken, zodat straks inwoners met afstand tot zorg op een laagdrempelige manier geholpen kunnen worden. In de tussentijd werkt Hany hard om zijn kennis van de Nederlandse taal op niveau te krijgen, zodat hij aan de slag kan. Niet als vrijwilliger dit keer, maar eindelijk als huisarts.

Zorg verleend aan iemand zonder zorgverzekering? Zo vindt u via welke regeling u kunt declareren!

Afbeelding 2: Zakkaartje voor huisartsen die onverzekerde Oekraïense vluchtelingen over de vloer krijgen

Over WIJS

Wijknet Jongeren en Studenten (WIJS) is een netwerkorganisatie met daarin de Hanze, Noorderpoort, Alfacollege, Gemeente Groningen, WIJ Groningen en de RUG. Samen verbinden ze vraagstukken uit de Stad aan studenten(onderzoek). WIJS werkt met name samen met bestaande initiatieven, zoals het programma met de co-assistenten, waarin wordt samengewerkt met gemeente en Humanitas.

WOORDEN ZIJN GOED IN VEEL DINGEN

Door: Hannan van Rooij

woorden zijn goed in veel dingen.

in argumenten verzinnen bijvoorbeeld.
in zeggen wat een tabel is:

hier
staan
zoveel
aardappels
opgestapeld.

woorden zijn goed in het opsommen van namen
en cellen

en het vertellen van wat er gaande is
hier of aan de andere kant van een oceaan.

als je een beeld in een film langzaam inzoomt (dat het niet eens écht zichtbaar hoeft
te zijn) wordt de aandacht van een kijker automatisch vastgehouden
net zoals fluisteren in een microfoon op een podium.

zo slikt een aardappelboer de klanken in.

hij komt thuis ruikend naar zwarte stof en grond,
naar vernevelde ethyleen die het product goed houdt,
naar blaren aan de binnenkant van zijn handpalmen.

helblauwe ogen die onder mutsen naar je kijken en denken:
waarom al die vragen? waarom al die vragen in godsnaam?

om aan die kant van de rand van de normale werkelijkheid te komen staan
is het kunstig om stilzwijgend een boot in te stappen
en jij dan niet in de boot,

niet de boot,

niet de golf,

niet de zee,

niet de kapitein

niet de reddingsbrigade of de geliefden die

reikhalzend op de kade achterbleven.

maar de spatel bent

die een ander gebruiken mag om over te kunnen steken.

zoals je nog niet eerder deed

kijken

en zo ligt waar je nog niet van wist dat het bestond,

binnen peddelbereik.

het begin is vaak net doen alsof het allang begonnen was

en dat jij altijd al

daar

zonder twijfel

tussen de woorden hebt gepast.

EVEN VOORSTELLEN: HANNAN VAN ROOIJ

Hannan van Rooij (2001) is huisdichter 2025/2026 van de RUG. Dit jaar studeert ze af met een afstudeerfilm over de aardappel in het Noord-Groningse landschap.

EVEN VOORSTELLEN: YVONNE VAN KOLLENBURG

Hallo, aangenaam kennis te maken! In augustus ben ik begonnen als projectleider bij de Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie. Vanuit die rol zorg ik ervoor dat de Wetenschapswinkelprojecten binnen de Letterenfaculteit volgens plan gaan. Daarnaast ben ik redacteur van deze courant! De faculteit kende ik al goed, omdat ik hier zelf student Nederlands ben geweest. Naast mijn studie werkte ik bij Studium Generale, hielp ik als student-assistent met de organisatie van het Letterenfestival en liep ik stage bij Noordwoord. Verder deed ik twee bestuursjaren: bij Literaire studentenvereniging Flanor en bij Cultureel Studentencentrum Usva. Naast al deze werkbezigheden besteed ik mijn tijd graag aan lezen, schrijven, wandelen en heel veel koffie drinken. Ik word erg enthousiast van de Wetenschapswinkels omdat ik het belangrijk vind dat ook kleinschalige en non-profit organisaties bij de universiteit terecht kunnen met hun vragen. Zo worden samenleving en universiteit echt met elkaar verbonden, en kunnen studenten ook ervaring opdoen buiten de universiteitsmuren. Dus: heb je een leuke vraag, stuur dan vooral een mailtje naar tawi@rug.nl!

Door: Yvonne van Kollenburg

HET MYSTERIE VAN DE HEILIGE CECILIA

Een speurtocht naar de herkomst van een bijzonder kerkreliëk

In Museum Janning in het Drentse Nieuw-Schoonebeek staat een mysterieus kerkreliëk: een twee meter hoge en achttien meter lange kerklambrisering, met prachtig versierde houten beelden en panelen. Er was nog niet eerder diepgravend onderzoek gedaan naar de oorsprong van dit kunstwerk, tot Museum Janning met dit vraagstuk aanklopte bij de Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie, en vier bachelorstudenten kunstgeschiedenis in dit mysterie doken.

Het Drentse Nieuw-Schoonebeek is sinds 2020 een museum rijker, gevestigd in de voormalige pastorie: Museum Janning. Het museum is vernoemd naar pastoor Janning (1914-1980), die naast geestelijke en kunstschilder ook fervent verzamelaar van kerkelijke kunst was. Het topstuk van de museumcollectie is een prachtig versierde kerklambrisering van twee meter hoog en achttien meter lang. De geschatte waarde van dit stuk: meer dan een miljoen euro. Hoe zo'n klein museum aan dit topstuk is gekomen? Pastoor Janning kocht het ooit midden in de nacht, ergens naast de weg, op een plek in het voormalige Oost-Duitsland.

“

HOE ZO'N KLEIN MUSEUM AAN DIT TOPSTUK IS GEKOMEN? PASTOOR JANNING KOCHT HET OOIT MIDDEN IN DE NACHT, ERGENS NAAST DE WEG, OP EEN PLEK IN HET VOORMALIGE OOST-DUITSLAND.

Over de herkomst van het werk was weinig bekend. Men vermoedde dat het was gemaakt door kunstenaars uit de school van Tilman Riemenschneider, een van de bekendste houtsnijders van de vroege Renaissance. Documentatie om dit te bevestigen was echter niet beschikbaar. Sofie Kuipers, Feyona Voerman, Caroline Roelfzema en Klarissa Groen begonnen hun onderzoek door op een rijtje te zetten welke informatie over het werk al wél bekend was. Ze gingen hiervoor in gesprek met het bestuur van Museum Janning, dat zelf al eerder een zoektocht naar de herkomst van het werk had ondernomen, maar zonder resultaat. Ook spraken ze met enkele vrijwilligers van het museum en een lokale historicus. Tijdens deze gesprekken hoorden ze allerhande theorieën, maar de verhalen spraken elkaar onderling tegen, en bijna alle informatie was gebaseerd op van-horen-zeggen en speculatie. De studenten besloten: we laten alles wat we hebben gehoord voor wat het is, en starten ons onderzoek met een schone lei.

En waar dan beter te beginnen dan bij de kerklambrisering zelf. Direct toen de studenten het werk voor het eerst zagen, vielen hen allerlei dingen op. Zo dachten ze te zien dat het kunstwerk in de verkeerde volgorde stond, dat er beelden bij stonden die geen origineel onderdeel waren van het werk, en dat er verschillende stijlen door elkaar te zien waren. Puur gebaseerd op een stijlanalyse vormden de onderzoekers al snel de hypothese dat het ging om een neogotisch werk, uit de negentiende eeuw, en geen gotisch werk uit de vijftiende eeuw zoals werd aangenomen. Hier bleek voor de studenten het nut van de expertise uit hun studie: 'Soms vraag je je af waar je precies mee bezig bent wanneer je allerlei theoretische essays schrijft, maar tijdens dit onderzoek merkte ik pas hoeveel kennis ik eigenlijk had opgedaan.'

Een ander puzzelstukje was de identificatie van het materiaal waarvan de lambrisering is gemaakt. Dit bleek walnotenhout uit het Harz-gebied te zijn. Houtsnijders werkten in die tijd vaak met lokaal hout, dus dit verkleinde voor de studenten de zoekradius van hun speurtocht. Na het doorspitten van talloze obscure Duitse websites kwamen ze op het spoor van de St. Nikolaikerkerk in Langenstein. De oude kerk stond in wat destijds Oost-Duitsland was, en omdat er geen geld was om het op te knappen is na jaren van gebrekkig onderhoud, de kerk uiteindelijk in 1977 gesloopt: precies het jaar waarin pastoor Janning de lambrisering kocht. Door het traceren van de locatie wisten ze ook de waarschijnlijke maker van de lambrisering te achterhalen: Gustav Kuntzsch (1848-1919). Hij kwam uit de regio en maakte ook houtsnijwerk voor andere kerken in de buurt. Door foto's van deze werken op de websites van die kerken te vergelijken met de lambrisering in Nieuw-Schoonebeek, konden de studenten bevestigen dat zijn stijl overeenkomt met 'hun' lambrisering.

De studenten losten niet alleen het mysterie van de herkomst op, ze deden nog allerlei andere bevindingen. Ze maakten een gedetailleerde analyse van het werk, identificeerden de vele beelden en kwamen erachter dat het werk is gerestaureerd door de houtbewerker Taeke Bouma, een bekende van pastoor Janning – dat verklaart de verschillende stijlen die hen aan het begin van hun zoektocht waren opgevallen. Een van de belangrijkste beelden van de lambrisering is de heilige Cecilia, afgebeeld met harp. Zij is de heilige van de

muziek, wat iets zegt over de functie van de kerklambrisering: waarschijnlijk stond het werk in de kerk achter het koor en zorgde zo voor een betere akoestiek. Over al deze vondsten schreven de studenten een tekst die in het museum geplaatst kan worden.

Voor het museum was dit project een uitkomst: met zijn beperkte budget en bezetting had het anders nooit de expertise en menskracht binnen kunnen halen om dit onderzoek uit te voeren. André Zwake, voorzitter van het bestuur van Museum Janning, benoemt: 'Niet alleen werkte het enthousiasme van de studenten aanstekelijk, het was ook hun kennis binnen de kunstgeschiedenis waardoor de herkomst bepaald kon worden. Door het kijken naar de stijl en de expressie van de beelden hebben ze het weten te dateren, wat ons als bestuur, zonder achtergrond in de kunst, nooit gelukt zou zijn.' Ook voor de studenten was het een waardevolle ervaring: ze waren heel gemotiveerd om iets te betekenen voor een kleinschalig museum en zelf nieuwe kennis bij te dragen aan lokale kunstgeschiedschrijving.

En het project krijgt nog een staartje! Op de planning staat om met medewerkers van het museum naar Oost-Duitsland af te reizen. Door middel van de archieven daar kunnen ze dan (hopelijk) de uitkomsten van dit project bevestigen. In de tussentijd gaan er nieuwe studenten bij Museum Janning aan de slag om andere bijzondere relieken te onderzoeken. Dus: wordt vervolgd!

DOOR:
KARIN REE
(MET MARIT
NYGÅRD,
REDACTEUR)

MONSTER JE MONSTER

Als kind was *Jungleboek* van Walt Disney een van mijn favoriete tekenfilms. *Mowgli*, een schattig vondeling-jongetje, groeit op in het Indiase oerwoud, beschermd door vertederende dieren zoals Baloe de beer. Nu, in de jaren des ondersheids, kan ik u verklappen: het boek van Rudyard Kipling (1865-1936) is beter. Vertedering maakt plaats voor rauwheid en conflicten. Midas Dekkers oordeelt in het voorwoord van de Nederlandse vertaling dat het leest als het Oude Testament.

De meest ontroerende metamorfose vind ik die van Kaa, de python. Bij Disney is hij een slechterik, een monster zoals elke slang in de Westerse traditie, een hypnotiserende verleider die erop uit is om je met huid en haar op te vreten. Bij Kipling, daarentegen, is Kaa een complex karakter, een oud en wijs dier dat bij elke vervelling verjongt. Humeurig, eigenzinnig en ijdel als hij is, kun je hem niet makkelijk voor je winnen. Maar als dat lukt (en Mowgli weet hoe dat moet) is Kaa de sterkste en slimste bondgenoot.

Hoe kwamen we bij Kaa? Mijn redacteur Marit en ik vergelijken de lotgevallen van studenten in hun projecten voor de Wetenschapswinkels met een ontdekkingsreis. Ze weten niet waaraan ze beginnen. Ze hakken zich een koers door het oerwoud via dwaalwegen en monsters op weg naar onbekende schatten.

Marit: "Heb je een voorbeeld uit de oude doos?" Het oerwoud brengt ons in tropische sferen, dus komt het project van Jarno Stoter bij mij op (zie Jaarbericht 2018). Deze student Technische Bedrijfskunde kreeg een vraag van de Fiji-eilanden. Deze archipel in de Stille Zuidzee kampt met een afvalprobleem: toeristen laten hun kapotte polyester plezierboten achter in de natuur. Ik begeleidde dit project, met nul inzicht in de infrastructuur van de Fiji-eilanden. Ik was

al blij geweest als Jarno in kaart zou brengen hoe je dit afval in Nederland technisch kan verwerken. De scheiding van de materialen in de romp van de boot is al moeilijk genoeg. Jarno pakte het voortvander aan: hij kwam een innovatief proces op het spoor om die scheiding te vermijden. Bovendien belde en mailde hij met organisaties en lokale bedrijven in Oceanië tot hij voor elk onderdeel van het proces een uitvoerder had opgespoord. We stonden verstomd.

Het is een bevrijding voor studenten dat ze bij de Wetenschapswinkels hun eigen weg in het oerwoud van hun project kunnen zoeken, zijpaden verkennen, terugkeren op hun schreden als het misloopt en daarvan leren. Bovenal kunnen ze de kennis uit hun studie inzetten en betekenis geven, in plaats van die kennis na het tentamen weer af te laten zakken in de diepe krochten van hun geheugen. Die verkennende weg moeten we als universiteit, en als begeleiders, vooral niet asfalteren en van stoplichten en flitspalen voorzien. Planning, eindtermen, rubrics, bescherming tegen van alles en nog wat: regulering wordt in het onderwijs een doel op zich. Houd het oerwoud in stand, laat studenten hun eigen Kaa herkennen en veroveren. Wat een monster leek, blijkt een bron van wijsheid.

VERPLEEGHUIZEN AAN DE VEGAN BURGERS?

Door: Thomas Wieringa

Tegenwoordig is een plantaardig dieet niet alleen voor de haverlatte-drinkende yup: steeds meer mensen kiezen ervoor om plantaardig te eten. Plantaardig eten houdt in dat je dierlijke producten, zoals vlees, vis, eieren en melk, achterwege laat. Er zitten veel voordelen aan een plantaardig dieet. Het is goed voor het klimaat, doordat de productie van plantaardig eten minder broeikasgassen uitstoot dan dierlijk voedsel. Ook komt er geen bio-industrie of dierenleed aan te pas. En er zijn aanwijzingen dat het beter is voor je gezondheid, omdat het de kans op bepaalde aandoeningen verlaagt, zoals hart- en vaatziekten.

Zelf kiezen?

Ondanks alle voordelen zijn er veel mensen die niet zitten te wachten op plantaardig eten. Ze hebben een negatief beeld van veganisten of ze nemen aan dat plantaardig voedsel duurder is dan dierlijk voedsel. Per slot van rekening zijn mensen vrij om wel of niet te kiezen voor een plantaardig eetpatroon. Maar in hoeverre kun je deze keuze ook maken als je in een verpleeghuis woont? Bewoners van verpleeghuizen hebben minder keuzevrijheid in wat ze eten en drinken dan de algemene bevolking, omdat ze afhankelijk zijn van het voedsel dat hun verpleeghuis aanbiedt.

Op onderzoek uit!

Er is weinig bekend over de meningen van bewoners van verpleeghuizen over plantaardig eten. Aangezien ook verpleeghuisbewoners een vrije keuze verdienen over wat ze eten, wilde Caring Doctors daar graag meer over weten. Caring Doctors is een stichting die zich inzet voor een meer plantaardig voedselsysteem. Zij hebben de Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid benaderd om onderzoek te doen naar de belemmerende en bevorderende factoren voor een meer plantaardig eetpatroon voor bewoners van verpleeghuizen.

Wat hebben we gedaan?

Jelke van der Heide, masterstudent van de opleiding Ontwikkelingspsychologie, is in september 2025 namens de Wetenschapswinkel aan de slag gegaan met de vraag van Caring Doctors. Tijdens dit onderzoek heeft hij vragenlijsten afgenomen bij bewoners en medewerkers van acht verpleeghuizen in Drenthe, Groningen en Friesland. Uiteindelijk hebben 39 bewoners en 22 medewerkers de vragenlijst ingevuld. De gemiddelde leeftijd van bewoners was 81 jaar, en de groep deelnemende medewerkers bestond uit zorgmedewerkers, horecamedewerkers en beleidsmakers. Zowel bewoners als medewerkers werd gevraagd naar de verhouding tussen plantaardig en dierlijk voedsel in het huidige aanbod, in de huidige consumptie van bewoners en in het gewenste aanbod. Daarnaast werden beide groepen gevraagd wat hen zou helpen om meer plantaardig te eten en te drinken (indien gewenst) en wat hen daar momenteel van weerhoudt.

Wat zijn we wijzer geworden?

Uit de resultaten komt naar voren dat het huidige aanbod van plantaardig voedsel in verpleeghuizen in grote mate overeenkomt met de wensen van de bewoners. De vraag is daarom of de bewoners en medewerkers wel willen dat er iets verandert in het aanbod: het lijkt er niet op. Opvallend is dat de inschattingen over hoeveel plantaardig voedsel de bewoners eten niet overeenkomen. Volgens de bewoners eten zij meer plantaardig voedsel dan wat de medewerkers denken. 'Belemmerende factoren' voor een meer plantaardig eetpatroon onder bewoners zijn volgens beide groepen dat dierlijk voedsel lekkerder is dan plantaardig voedsel, en dat bewoners het moeilijk vinden om het eetpatroon dat ze gewend zijn te veranderen.

Als we willen dat ouderen in verpleeghuizen meer plantaardig gaan eten, zou een aanbod van lekkerder plantaardig eten dus een goede start zijn. Er kan gedacht worden aan een betere bereiding van hetzelfde eten, maar misschien moeten er ook andere gerechten op het menu komen. Of juist dezelfde gerechten als de vleesgerechten, maar dan zonder vlees - zonder dat de gerechten saai of flauw worden. Als de verschillen tussen plantaardig en niet-plantaardig eten en drinken niet zo groot zijn, is het misschien minder ingrijpend voor ouderen om over te stappen. Volgens medewerkers zou het hiernaast kunnen helpen om meer informatie te verstrekken over de voordelen van plantaardige voeding, zowel voor onze planeet als voor de gezondheid. Niet alle bewoners zijn het hiermee eens: slechts een klein deel van de bewoners geeft aan dat informatie zou helpen om een meer plantaardig eetpatroon te kiezen.

Er zijn dus mogelijkheden om plantaardige voeding aantrekkelijker te maken voor bewoners van verpleeghuizen, maar op dit moment zijn bewoners zelf over het algemeen tevreden met wat ze aangeboden krijgen. Natuurlijk moeten dit soort veranderingen altijd in samenspraak met bewoners gaan, en moeten ze altijd zelf kunnen blijven kiezen of ze wel of niet meer plantaardig willen eten en drinken, net zoals iedereen die niet in een verpleeghuis zit. Misschien is het voor nu dus simpelweg afwachten tot de huidige haverlatte-generatie in de verpleeghuizen terechtkomt: dan neemt de vraag naar plantaardig voedsel vanzelf toe!

ALS DE VERSCHILLEN TUSSEN PLANTAARDIG EN NIET-PLANTAARDIG ETEN NIET ZO GROOT ZIJN, IS HET MINDER INGRIJPEND OM OVER TE STAPPEN.

2025

IN CITATEN

Samenwerkingspartners
aan het woord

Student betrokken bij een project van de Wetenschapswinkel Onderwijs:

Een basisschool wilde aan de slag met het verbeteren van hun taalonderwijs. Hierbij werden ze geholpen door vijf studenten die voor hun bachelorwerkstuk aan de school gekoppeld werden. Ze verzamelden inzichten via literatuur, interviews en analyses van lesmethodes. Hun werk leverde de school concrete verbeterpunten op, zoals frequenter oefenen met minder vaardige lezers. Ook kreeg het schoolteam meer zicht op lesmethodes die goed bij de school zouden kunnen passen. Voor de studenten was het een intensieve maar waardevolle ervaring: "Het was heel interessant om zo betrokken te zijn bij een vraag uit de praktijk. Het onderzoek wordt daarmee betekenisvoller."

Nadine Emmens (docent sociologie) over een samenwerking met de Wetenschapswinkel Geneeskunde & Volksgezondheid:

'Dankzij de wetenschapswinkel doen studenten niet alleen kennis op over onderzoek doen, maar kunnen ze deze kennis ook direct inzetten in de samenleving dankzij de onderzoeksvragen die vanuit de praktijk bij de wetenschapswinkel binnenkomen. Deze verbinding met de praktijk is erwaardevol.'

Lieselot Smilde, Stichting Natuurbelang de Onlanden, werkte in een project samen met zes studenten Future Planet Innovation:

"Ik vond het een hele leuke groep om mee te werken. Ik merkte bij hen heel erg de worsteling van wetenschappelijk willen zijn en onze vraag over verhalen en een meer regeneratieve praktijk. Die worsteling merk ik niet alleen bij hen. Waar wij het als stichting over hebben heeft wetenschappelijke kennis nodig, bijvoorbeeld: welke processen liggen ten grondslag aan meer regeneratief landgebruik of een regeneratieve samenleving. Zelf bewust zijn en van daaruit zoeken hoe het werkt, dan ontstaan nieuwe verhalen. Ik ben er zelf ook nog niet helemaal uit (en dat kan ook niet, want dat is juist wat we willen ontdekken)."

Ekko Smith, Gemeente Groningen, werkte samen met KCF:

"Ik vond het erg leuk om met de studenten op te trekken. Het onderzoek wat zij in een concept-spelvorm hebben opgeleverd, geeft ons de mogelijkheid om dit binnen educatie (diversiteit, inclusie, anti-racisme, slavernijverleden, maatschappelijke vraagstukken, etc.) te gebruiken. Het biedt binnen het project slavernijverleden mogelijkheden tot verbinding en dialoog."

Pepijn Sonneveld, Hoofd Afdeling Innovatie & Ontwikkeling SPOT en programmamanager van CrossWise, over een project met vier Career Minor-studenten:

'Vanuit het perspectief van de opdrachtgever is dit onderzoek van grote professionele waarde gebleken. De studenten hebben in de startfase eerst onze brede en nog zoekende vraagstelling zorgvuldig geanalyseerd en aangescherpt, en zijn er vervolgens in geslaagd deze te vertalen naar een heldere, methodisch onderbouwde aanpak met concrete en direct toepasbare resultaten voor de verdere ontwikkeling van CrossWise. Het traject getuigt van zelfstandigheid, analytische diepgang en het vermogen om richting aan te brengen in complexiteit, waarbij zij niet alleen antwoorden hebben gegeven, maar ons ook geholpen hebben onze eigen ontwikkelvraag scherper te formuleren. Wij zijn dankbaar voor deze opbrengst en gebruiken de inzichten actief in onze verdere doorontwikkeling, waarop wij met volgende studentgroepen graag voortbouwen.'

Door Mariëtte Hingstman en Marij Veldman

HOE KRIJGEN WE VOORTIJDIG SCHOOLVERLATERS WEER IN BEWEGING?

Het Groningse *Back on Traxx* door de ogen van jongeren en verwijzers

Jaarlijks verlaten duizenden jongeren het onderwijs zonder diploma, terwijl zij meer in hun mars hebben. Vaak begint het met een paar gemiste lessen, en daarna wordt de drempel om naar school te gaan steeds hoger. In de statistieken komen zij vervolgens voor als 'voortijdig schoolverlater': een jongere onder de 23 jaar die het onderwijs verlaat zonder startkwalificatie (diploma havo, vwo of mbo niveau 2). Zonder startkwalificatie nemen hun kansen op duurzaam werk en verdere scholing af.

Daarom is het belangrijk om deze jongeren, die vaak met verschillende problemen worstelen, weer te motiveren. In Nederland bestaan verschillende trajecten voor voortijdig schoolverlaters, vaak georganiseerd op het snijvlak tussen onderwijs en zorg. Maar hoe worden deze trajecten ervaren? Wat helpt de jongeren om weer in beweging te komen?

Stof voor een Wetenschapswinkelproject

Het Groningse *Back on Traxx* focust niet alleen op scholing of werk, maar richt zich op de totale ontwikkeling van de jongeren. Het omvat een samenhangende aanpak met activiteiten gericht op mentale en sociale ontwikkeling, gezond leven en loopbaanoriëntatie. Het traject duurt twaalf weken en wordt in groepen van maximaal twaalf jongeren aangeboden. Het normaliseren van het volledige spectrum aan gevoelens, waaronder ook de minder prettige, vormt een belangrijk uitgangspunt. Voor ouders is er een parallelprogramma. Dertien groepen hebben inmiddels het traject afgerond. Een mooi moment om de balans op te maken!

Match met studenten

In samenwerking met de Wetenschapswinkel Onderwijs gingen Welmoed Schuitmaker en Millie Dulleman, twee studenten van de master Onderwijswetenschappen, aan de slag. Welmoed richtte zich op de ervaringen van oud-deelnemers, Millie op de ervaringen van verwijzers (d.w.z. professionals die jongeren aanmelden voor *Back on Traxx*, werkzaam in het onderwijs, bij een gemeente of bij een zorginstelling). Met interviews brachten ze in kaart hoe deze betrokkenen de impact van het traject op het mentaal welzijn en de loopbaan van de deelnemers ervaren. Ook vroegen ze wat volgens hen goed werkt en waar ruimte is voor verbetering.

HET NORMALISEREN VAN HET VOLLEDIGE SPECTRUM AAN GEVOELENS, WAARONDER OOK DE MINDER PRETTIGE, VORMT EEN BELANGRIJK UITGANGSPUNT.

Hoe jongeren terugkijken

Wat blijkt? Waar jongeren eerder aanliepen tegen moeilijkheden zoals somberheid, stress en een gebrek aan structuur, vonden ze dit na afloop van het traject beter hanteerbaar. De meeste van de negen geïnterviewde oud-deelnemers ervoeren meer zelfvertrouwen en positiviteit, beter inzicht in emoties en meer sociale verbondenheid. Dit hielp ook bij het weer in beweging komen: acht van hen hervatten een opleiding en vier vonden daarnaast een (bij)baan. Alle jongeren noemden de verbinding met een groep als sterk punt, terwijl ze de setting bij aanvang ook best spannend vonden. "Uiteindelijk is het toch wel goed om te weten dat je echt niet speciaal bent. Al die dingen waar je mee zit en zo, veel meer hebben er last van." Ook het leren over wat bijdraagt aan mentale gezondheid en de sportactiviteiten werden door de meeste jongeren als positief ervaren. Meerdere jongeren vonden het wel lastig om na het traject 'op eigen benen' verder te gaan. Meer nazorg zou kunnen helpen bij het vasthouden van structuur en een sterk mentaal welzijn.

Hoe verwijzers *Back on Traxx* zien

De tien verwijzers die Millie sprak voor haar onderzoek noemden ook de warme en veilige groepsdynamiek als krachtige eigenschap. Daarnaast vielen de niet-schoolse sfeer en de diversiteit binnen de groep begeleiders hen op. Dit werkt volgens hen drempelverlagend voor jongeren

die zich niet (meer) thuis voelden in het reguliere onderwijssysteem. Na afronding van het traject zag de meerderheid van de verwijzers groei in zelfinzicht en zelfvertrouwen bij de deelnemers. Een verwijzer vertelt over een jongere: "Opener werd ze. Ik zag het in haar hele houding, dus in plaats van dat grijze muisje was het meer van 'hey, hier ben ik'. Ze kon mij ook beter vertellen van 'goh, dit wil ik wel en dit wil ik niet.'" Sommige verwijzers zagen wel ruimte voor verbetering op het gebied van organisatie en communicatie. De behoefte aan meer nazorg kwam ook tijdens een aantal gesprekken met verwijzers naar voren.

Terugblik op het onderzoeksproject

Millie en Welmoed presenteerden hun onderzoeksresultaten aan de oprichter, collega's van *Back on Traxx* en enkele geïnterviewden. De uitkomsten waren grotendeels herkenbaar en vormden aanleiding voor reflectie en vervolgonderzoek. Zo kwam de belangrijke rol van ouders bij het in beweging krijgen van de jongeren in beide onderzoeken sterk naar voren. In toekomstig onderzoek kan het perspectief van ouders een waardevolle aanvulling vormen.

Ook de studenten zelf blikten terug op hun leerproces. Zo had Welmoed nog niet vaak één-op-één met jongeren gewerkt. Zeker gezien de mogelijk gevoelige onderwerpen in dit onderzoek vergden de interviews een grondige voorbereiding, maar ook flexibiliteit. "De interviews vond ik uiteindelijk veruit het leukste onderdeel van het project." De interviews maakten duidelijk hoe cruciaal authenticiteit en eerlijkheid zijn om een veilige sfeer te laten ontstaan — precies waar *Back on Traxx* om draait.

EVEN VOORSTELLEN: SARAH VEENSTRA

Hoi! Mijn naam is Sarah Veenstra en afgelopen jaar ben ik begonnen bij de Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie als student-assistent. Ik ondersteun Vincent en Yvonne bij de projecten van onze Wetenschapswinkel. Daarnaast houd ik me bezig met communicatietaken en neem ik deel aan de redactie van het jaarbericht. En zeker niet onbelangrijk: het verzorgen van de planten valt ook onder mijn takenpakket. Ik volg momenteel met veel plezier de bachelor International Relations and International Organizations, waarin ik mij onder andere bezighoud met vraagstukken rond politiek, macht en samenwerking in een internationale context. Tijdens mijn studie is mijn interesse gegroeid in de manier waarop academische kennis kan worden vertaald naar een breder publiek, zeker in een tijd waarin desinformatie een grote rol speelt. Dit vraagstuk wordt door mijn werk bij de Wetenschapswinkel heel concreet, omdat ik daar van dichtbij meemaak hoe onderzoek wordt uitgevoerd en vervolgens wordt gedeeld en toegepast in de samenleving. In mijn vrije tijd vind ik het leuk om te lezen en goede films te kijken, en probeer ik mijn innerlijke schilder te vinden bij de schildercursus van Usva. Ik heb veel zin in de volgende periode bij de Wetenschapswinkel en kijk uit naar alle nieuwe dingen die ik nog ga leren tijdens mijn werk!

Door: Karin Ree en Karin de Boer

THE DEVIL WEARS GORE-TEX

Over PFAS is veel te doen. Deze giftige fluorverbindingen zitten in uw koekenpan, uw regenjas en misschien in uw hobbyeieren en uw bloed. Hoe groot is dit probleem en hoe komen we ervan af? Stichting Huize Aarde voert een campagne 'Leren van PFAS' en schakelt studenten van de Wetenschapswinkels in. We leren van de vervangbaarheid in textiel, de schadelijkheid voor het immuunsysteem en meer.

TREKT DE CHEMISCHE INDUSTRIE LESSEN UIT HAAR MILIEUMISSTANDEN? WE BETWIJFELN HET. PFAS ZIJN EEN OUD PROBLEEM IN EEN NIEUW JASJE.

PFAS are forever

Trekt de chemische industrie lessen uit haar milieumisstanden? We betwijfelen het. PFAS zijn een oud probleem in een nieuw jasje. De jaren '70/'80 werden getekend door de chloorchemie: DDT, PCB, CFK en nog een trits memorabele afkortingen. Nuttige producten met een lange levensduur en dat was meteen hun voetangel: ze zijn slecht afbreekbaar (persistent) en stapelen zich op in het milieu en in het lichaam. Dus wat doet de industrie om persistente chloorverbindingen uit te bannen? Ze vervangt chloor door het vergelijkbare fluor, in het periodiek systeem van Mendelejev in dezelfde groep, een stapje hoger, nog sterker bindend in organische verbindingen, dus nog persistenter. Logisch, toch? Nu zitten we met de gefluoreerde brokken, waaronder PFAS (per- en polyfluoralkylstoffen). We noemen ze ook wel 'forever chemicals', omdat ze vrijwel niet afbreekbaar zijn.

De uitdaging om ook PFAS uit te bannen is niet gering. De groep omvat meer dan 10.000 stoffen met duizenden toepassingen. Hoe kunnen we voorkomen dat uitbanning en vervanging van PFAS weer leidt tot "meer van hetzelfde" en opnieuw problemen oplevert? Deze vraag staat centraal in de campagne "Leren van PFAS" van Stichting Huize Aarde. Diverse studenten van de Bèta Wetenschapswinkel leverden een bijdrage.

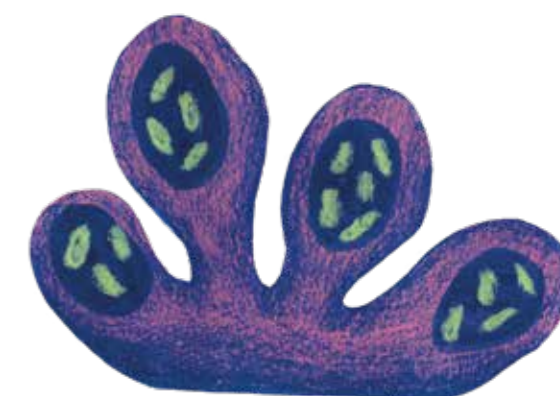
Fluoponcho of biofietsbroek

Sara Khong, studente van het FSE Honours College, onderzocht de alternatieven voor PFAS in coatings voor textiel. Het leeuwendeel van het gebruik van PFAS (35%) vindt plaats in de textielsector. De stoffen zijn waterafstotend, brandwerend en slijtvast. Die combinatie maakt ze uniek. Ze zijn bovendien afstotend voor vet, bloed en vuil. Voor particulieren gaat het vooral om outdoor kleding, zoals poncho's en fietsbroeken. Professionele kleding met PFAS wordt onder andere gebruikt in operatiezalen, door de brandweer en in het leger.

PFAS en prikken

Wat zijn de risico's van PFAS voor het immuunsysteem van kinderen? Die vraag onderzocht Kaziwa de Valk, studente FSE Honours College. Het immuunsysteem van kinderen is kwetsbaar, omdat het nog volop in ontwikkeling is. Bij de bevalling en via de moedermelk krijgen de kleintjes wel antistoffen mee, maar verder moeten ze hun weerstand zelf opbouwen via besmettingen en vaccinaties. Kaziwa zocht in de literatuur naar de effecten van PFAS op de werking van vaccins uit het Rijksvaccinatieprogramma. Voor alle vaccinaties zijn er aannemelijke tot sterke aanwijzingen voor verminderde immunerespons als gevolg van PFAS in het bloed. Dit levert niet alleen risico's voor het individuele kind, maar ook voor de groepsbescherming.

Wat zijn de alternatieven voor het gebruik van PFAS in textiel? Sara Khong evalueerde in haar literatuuronderzoek een groot aantal alternatieven, maar ze moest concluderen dat deze de combinatie van functionele eigenschappen van PFAS zelden evenaren. Dat maakt de vervanging moeilijk in professionele kleding, waaraan hoge eisen worden gesteld. Voor outdoor kleding zijn er meer mogelijkheden.

Een goede score op het gebied van milieu en gezondheid gaat vaak ten koste van de slijtvastheid. De optie "meer van hetzelfde" zijn fluoropolymeren met een kortere keten, die mogelijk sneller afbreken in het milieu dan de huidige PFAS. Door de geringere slijtvastheid heb je echter veel meer nodig, met navenante besmetting van het milieu met persistente gefluoreerde afbraakproducten.

Anders en meer uitdagend zijn opties voor biobased materialen. Producten op basis van (bijen)was zijn al langer in gebruik; ondanks recente ontwikkelingen scoren deze producten matig tot slecht wat betreft slijtvastheid en vuilwerendheid. Hoopvol is de ontwikkeling van producten op basis van gemodificeerd stearinezuur, waarbij men het textiel vooraf met enzymen behandelt om de hechting te versterken. Deze producten zijn echter nog niet marktklaar en vergen verdere ontwikkeling en beoordeling. Het zal dus nog wel even duren voordat u fluorvrij en biobased door de regen kunt fietsen.

Het brede kader

De urgentie om PFAS uit te bannen is duidelijk. In de EU worden daartoe initiatieven genomen. Het is ook duidelijk dat uitbanning en vervanging complex is: het gaat om een groot aantal stoffen en toepassingen, waarvan sommige essentieel. Bovendien ligt het risico op de loer dat alternatieven weer voor problemen gaan zorgen, zogenoemde 'regrettable substitutions'. Didi Ubels deed in haar stage Science, Business and Policy onderzoek naar de mogelijkheden voor beleid om regrettable substitutions te voorkomen en te reguleren. Een greep uit haar conclusies: er moet meer inzicht komen in welke PFAS en alternatieven er gebruikt worden, regulering moet groepsgericht zijn, en internationaal, en er moet aandacht zijn voor de volledige levenscyclus van het product (dus niet alleen de gebruiksfase). Zo kunnen we voorkomen dat 'forever chemicals' uitgroeien tot 'forever problems'.

Deze artikelen en meer uit de Huize Aarde campagne 'Leren van PFAS' zijn gebundeld in een themanummer van *Milieu*, het tijdschrift van de Vereniging voor Milieuprofessionals, februari 2026.

“
**BOVENDIEN LIGT HET
RISICO OP DE LOER DAT
ALTERNATIEVEN WEER
VOOR PROBLEMEN GAAN
ZORGEN, ZOGENOEMDE
'REGRETTABLE
SUBSTITUTIONS'.**

Supercomputer

DOOR:
VINCENT
HAZELHOFF

Daar zat ik dan. Opgesloten in mijn nieuwe auto. "Gebruik de Smart-Key om de auto te starten", commandeerde het interactieve touchscreen mij op een belerende toon. "Ik heb de sleutel hiér, in mijn ha-hand", blafte ik enigszins wanhopig terug. Maar de sleutel werkte niet. Batterij op. En dus startte de auto niet. Geen autorit voor deze jonge hatchbackeigenaar. Ik moest denken aan mijn opa, die de laatste jaren van zijn leven een verbitterde strijd leverde met het klantenserviceteam van Eneco, omdat hij zijn smart-thermostaat niet snapte - of vooral niet wilde snappen. Was ik inmiddels ook zo'n brompot geworden, die niet meer in de innovatiedrang meewil?!

We hebben iets met innovatie. Is iets nieuw, dan nemen we doorgaans aan dat het beter is. Het zit diep geworteld in ons vooruitgangdenken, maar het maakt ons - sorry lezer - wat simpel. Bestuurders hebben er een handje van om innovatie als toverwoord in te zetten voor het oplossen van complexe vraagstukken. Kabinet Schoof was daar kampioen in. Innovatie zou dé oplossing zijn voor de stikstofcrisis. Wat die innovaties precies waren, werd niet duidelijk, en zo werd het woord innovatie een eufemisme voor 'we weten het eigenlijk ook niet.'

Universiteiten zijn de broedplaats voor innovatieve concepten, ideeën en producten, maar ook wij slaan wel eens door in de technologische tunnelvisie. Een goed voorbeeld vind ik de AI-fabriek, waarin de RUG flink wil investeren. Het is me nog steeds niet duidelijk wat daar nou precies gaat gebeuren. Er komt een 'supercomputer' (wat is dat in godsnaam?!) en volgens de website van TNO gaan organisaties meer samenwerken om de innovatie te versnellen en de economische impact te bevorderen. "De consortiumpartners gaan ook robuuste kaders, instrumenten, richtlijnen en standaarden ontwikkelen voor grootschalige, transparante en betrouwbare AI-ontwikkeling." Ik vind het dure woorden voor een kantoorroimte.

Natuurlijk, het is nog een droom en vraagt om aangedikte taal, maar voor zo'n initiatief wordt wel 60 miljoen vrijgemaakt uit de Economische Agenda van Nij Begun. Geld dat door het Rijk beschikbaar is gesteld ter compensatie van de aardbevings-schade. Voor alle Groningers. Hoe gaan de boeren in Borgercompagnie of de Turkse ouderen in Veendam van zo'n AI-fabriek profiteren? Staren we ons niet blind op AI als "robuuste vehikel van innovatie?" Zitten we als samenleving eigenlijk wel te wachten op versnelde innovatie, terwijl steeds minder mensen daarin meekunnen?

We mogen als universiteit deze vraag wel wat vaker stellen. Innovatie en vooruitgang zijn niet één en hetzelfde woord. Waar technisch wordt geïnnoveerd, gaan we er vaak sociaal op achteruit. Wat voor de ene groep een efficiëntieslag betekent, levert voor de andere groep meer afstand op. Zou je het kunnen omdraaien? Dat je juist investeert in sociale innovatie? De gemeente Pekela voerde twee jaar geleden een experiment uit. In plaats van allerlei dure projectjes op te tuigen, ging het sociaal team langs bij mensen in de bijstand. Een persoonlijk gesprek aan de keukentafel, een gratis fiets of brommer, meer was soms niet nodig om inwoners weer zelfvertrouwen te geven. Ruim 200 inwoners gingen door de actie weer aan het werk. Soms is er geen supercomputer nodig, maar een aantal nuchtere Groningers die niet vies zijn "van een pokkel vol waark".

Of ik ooit uit die auto ben gekomen? Jazeker, door de knoopcel te vervangen deed de hele auto het weer en konden mijn boordcomputer en ik weer door één deur. Voor nu.

“
**ZITTEN WE ALS
SAMENLEVING
EIGENLIJK WEL
TE WACHTEN
OP VERSNELDE
INNOVATIE,
TERWIJL
STEEDS MINDER
MENSEN DAARIN
MEEKUNNEN?**

DUURZAAM IS DUUR?

Door: Nils Elzinga en Francine Nijp

“
**VOOR SOMMIGEN IS HET MAKKELIJK OM
 DUURZAAMHEID TE FRAMEN ALS ‘DUUR’ OF
 ‘EXTRA’, MAAR IS DAT TERECHT?**”

De afgelopen jaren heeft de overheid forse bezuinigingen doorgevoerd in het hoger onderwijs. Ook voor de Rijksuniversiteit Groningen betekent dit dat er flink gesneden moet worden in de kosten. Voor sommigen is het makkelijk om duurzaamheid te framen als ‘duur’ of ‘extra’, maar is dat terecht? De Green Office maakte een kosten-baten analyse. Want wat levert duurzaamheidsbeleid eigenlijk op voor de universiteit?

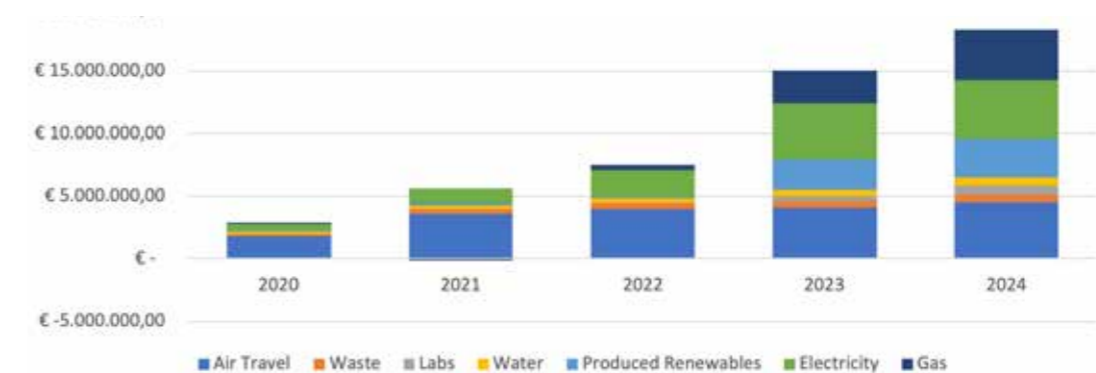
Van ruwe data naar financiële analyse

Voor het opstellen van de analyse was er aan data geen gebrek. De Green Office maakt elk jaar het *Jaarverslag Duurzaamheid* voor de RUG en verzamelt de gegevens om de GreenMetric Ranking (wereldwijde duurzaamheidsranking) voor de universiteit in te vullen. Denk hierbij aan gegevens over het energie- en waterverbruik, afval, CO₂-uitstoot en de terreinen van de RUG. De beschikbare data moest alleen wel op een correcte manier geïnterpreteerd worden om de kosten en baten in kaart te brengen. Voor de financiële interpretatie schreef de Green Office een stagevacature uit bij de Faculteit Economie en Bedrijfskunde. **Pavel Petrenko**, toen masterstudent Sustainable Finance, hielp de Green Office met het maken van de analyse. Hij richtte zich op de volgende meetbare thema's: gas, elektriciteit, voeding, water, afval, zakelijk reizen en labs. Pavel maakte bij zijn analyse gebruik van de laatste ontwikkelingen op het gebied van de Europese standaarden voor duurzaamheidsverslaggeving (ESRS) en maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Op basis van de analyse kon Pavel berekenen dat er van 2020

tot 2024 zo'n 18 miljoen euro bespaard werd (zie grafiek 1), als resultaat van het nemen van duurzame beleidsmaatregelen.

Duurzaamheid als kernwaarde

In kaart brengen wat de financiële impact is van duurzame maatregelen sterkt de Green Office bij het voorstellen van nieuw duurzaamheidsbeleid in tijden van bezuiniging, en helpt het beeld van 'duurzaam is duur' te weerleggen. Ondanks dat dit financiële inzicht heel waardevol is, vertelt het niet het hele verhaal. Als organisatie kies je ook voor duurzame maatregelen vanuit de overtuiging bij te dragen aan een betere wereld en een gezonde planeet. Je kunt hierbij denken aan milieu-impact, bijvoorbeeld door meer ruimte te maken voor biodiversiteit, of sociale impact zoals het vergroten van bewustwording over duurzaamheid in de Duurzame Week. Niet al deze inspanningen kunnen worden vertaald in meetbare doelstellingen, maar zijn daarom niet minder belangrijk. De Green Office blijft zich ook hiervoor onverminderd inzetten!

Grafiek 1: Besparingen RUG t.o.v. referentiejaar 2019

Foto: Green Garden (door de Green Office ondersteund initiatief van Green Ambassadors)

Voorbeelden van besparingen

Gas/elektriciteit

In de Roadmap Duurzaamheid van 2021-2026 zijn er twee duidelijke doelstellingen: de Zernike campus gasloos in 2026 en 2% elektriciteit per jaar besparen. Toen in 2021 de energiecrisis begon, kwam de Green Office met oplossingen, zo werden *comforttijden* ingesteld (gebouwen alleen verwarmen als de bezetting het grootst is), de kachel van 21 naar 19 graden en werd er pas gekoeld vanaf 28 graden in plaats van 26 graden.

Zakelijk reizen

Reizen is onlosmakelijk onderdeel van de universiteit, denk hierbij aan samenwerkingsverbanden, internationaal onderzoek en conferenties. Per 1 januari 2023 geldt het beleid dat korte trips met het vliegtuig - tot 800 km of binnen 9 uur treinreistijd - niet meer toegestaan zijn. Medewerkers reizen hiervoor nu met de trein of kijken naar de mogelijkheden om virtueel deel te nemen. De lange vluchten bieden echter meer besparingsmogelijkheden. De Green Office heeft hiervoor de vliegdata van alle faculteiten geanalyseerd. Op basis daarvan is er sinds 2024 een 'CO₂-cap' (bovengrens) per faculteit ingesteld. Zo is in beleid vastgelegd dat er 30% gereduceerd moet worden in 2026 ten opzichte van het referentiejaar 2019.

Voeding

Dat plantaardig en vegetarisch eten duurzamer is dan vlees is bij velen bekend. Maar is het ook goedkoper? De Green Office heeft dit geanalyseerd voor de universiteit. Binnen het huidige contract is het vegetarisch aanbod het goedkoopst, zo kan hier meer dan 50.000 euro per jaar mee bespaard worden. Sinds oktober 2023 heeft het College van Bestuur gekozen voor standaard vegetarische catering. Hoewel er nog wel catering met vlees wordt besteld, stijgt het aantal vegetarische bestellingen.

Green Labs

Het verduurzamen van laboratoria zorgt voor efficiënter gebruik van apparaten, chemicaliën, water en energie. Bij de RUG maken wij hiervoor gebruik van het *Laboratory Efficiency Accreditation Framework* (LEAF). Binnen deze software moeten labs bepaalde criteria nagaan en invullen wat hun concrete acties zijn. Hiermee kunnen de labs een bronzen, zilveren of gouden certificaat krijgen. Er zijn in 2025 in totaal 166 labs geaccrediteerd, 77 met LEAF zilver en 89 met LEAF brons. De software tool berekent ook de besparingen, zowel financieel als op het gebied van CO₂-equivalent. Zo is er in 2025 €1.439.000 en 1.721 ton CO₂-equivalent bespaard door de inspanningen van Green Labs RUG.

ONDANKS DAT DIT FINANCIËLE INZICHT HEEL WAARDEVOL IS, VERTELT HET NIET HET HELE VERHAAL. ALS ORGANISATIE KIES JE OOK VOOR DUURZAME MAATREGELEN VANUIT DE OVERTUIGING BIJ TE DRAGEN AAN EEN BETERE WERELD EN EEN GEZONDE PLENEET.

Afval

Door afval beter aan de bron te scheiden, verklein je de restafvalstroom. Dit is niet alleen duurzamer omdat er meer gerecycled kan worden, maar als het totaal aantal kilogram restafval afneemt, verminder je ook de kosten. Door afvaleilanden te plaatsen is het scheidingspercentage verbeterd, zo is dit van 54% naar 67% gegaan.

Water

Water is niet zo'n grote kostenpost voor de universiteit als bijvoorbeeld energie, toch wordt het steeds belangrijker om hierop te besparen. Dit heeft vooral te maken met eventuele waterschaarste in de toekomst. Op basis van de Roadmap Duurzaamheid is bijvoorbeeld de frequentie van spoelen voor legionellabestrijding verminderd. Daarnaast worden steeds meer toiletten doorgespoeld met regenwater. Ten opzichte van 2019 is er 40% water bespaard, waardoor er meer dan 600.000 euro is bespaard door de jaren heen.

EVEN VOORSTELLEN: KIM DUMORÉ

Ik ben Kim Dumoré, een illustratief vormgever die verhalen visualiseert met kleur, textuur en humor. Ik heb zelf een aantal jaar met plezier bij de Wetenschapswinkels mogen werken en in deze samenwerking komen mijn passies voor vormgeving, wetenschap en maatschappelijke thema's prachtig samen.

Voor deze editie koos ik voor een visie van de Wetenschapswinkels als eigenzinnige verkenners van de universiteit. Zij zijn de pioniers die de weg banen tussen wetenschap en maatschappij, geworteld in de academie maar altijd met de blik naar buiten gericht.

Website: kimdumore.nl
Instagram: @kim_dumore

Door: An de Vries

FLITSLICHT OP IT-KWESTIES

De wereld wordt steeds digitaler en iedereen stuit vroeg of laat op vragen rondom technologie. Soms zijn deze vragen juridisch van aard; dan staan de studenten van de IT-rechtswinkel voor je klaar!

Loop je aan tegen onduidelijke privacyverklaringen, online bestellingen die nooit zijn geleverd of twijfels over het plaatsen van foto's op een website, dan heb je te maken met het IT-recht. De IT-rechtswinkel biedt laagdrempelige juridische hulp en advies over IT-rechtvraagstukken, zoals privacy, auteursrecht en intellectueel eigendom. Dit wordt gegeven door studenten IT-recht. Als kleine startende onderneming kun je ook bij ons aankloppen voor gratis juridisch advies. IT-recht wordt steeds belangrijker. Organisaties en overheden werken steeds meer met persoonsgegevens en digitale systemen, bijvoorbeeld het gebruik van AI-tools, waardoor goede beveiliging en duidelijke regels nodig zijn om privacy en misbruik te voorkomen.

Auteur nu niet in mineur

Een voorbeeld: een lokale sportvereniging wil graag een sfeerimpressie op hun website plaatsen. Tijdens een toernooi heeft een vrijwilliger een aantal mooie foto's gemaakt. De vereniging staat te popelen om de foto's online te zetten, maar begint toch te twijfelen: mag je die ene perfecte foto zomaar publiceren, terwijl hij door een andere fotograaf is gemaakt? De vereniging stapt naar de IT-rechtswinkel voor advies. De studenten van de rechtswinkel kijken in dit geval naar het auteursrecht. De fotograaf is automatisch de rechthebbende van de foto. Hij mag bepalen of de foto openbaar gemaakt wordt of niet. Wanneer de vereniging de foto op de website wil plaatsen, is er sprake van openbaarmaking en is toestemming vereist. De winkel adviseert dus om dit aan de fotograaf te vragen.

Zo brengt de IT-rechtswinkel verschillende kwesties aan het licht - soms letterlijk!

Heeft u een vraag? Mail dan naar info@it-rechtswinkel.nl en geef een duidelijke omschrijving van uw vraag of probleem. Binnen twee weken ontvangt u een juridisch advies in uw inbox. Wilt u meer weten? Kijk dan op www.it-rechtswinkel.nl. Wij helpen u graag verder. Samen zorgen wij ervoor dat u de juiste oplossing vindt!

De redactie van deze courant; Yvonne van Kollenburg, Sarah Veenstra, Karin Ree, Marit Nygård en Vincent Hazelhoff

Het jaar in cijfers

Kun je transparant hout maken? Hoe maken we schoolcurricula duurzamer? Wat bedoelen we eigenlijk met de term 'Mianskip'? Hoe is het gesteld met de sociale cohesie in de Zeeheldenbuurt? Ook dit jaar wisten veel inwoners, organisaties en groepen mensen ons te vinden. Samen met 709 studenten pakten we 298 verschillende onderzoeksvragen op, resulterend in 113 open access publicaties. Onze studenten en projectleiders waren graag geziene gasten op het podium, want in totaal mochten we bij 59 presentaties en evenementen iets over ons onderzoek vertellen. Op naar een nieuw jaar vol nieuwsgierigheid.

Namens de redactie; Sarah Veenstra, Vincent Hazelhoff, Karin Ree, Yvonne van Kollenburg en Marit Nygård

EVEN VOORSTELLEN: EEFJE KLEIJWEG

Sinds twee jaar verzorg ik de vormgeving van het Jaarbericht van de Wetenschapswinkels. Dit is nu de derde jaargang waar ik aan mee mag werken en dat is elke keer weer een feestje. Met name door de geweldige illustratoren die elke editie een eigen smoel geven. Ik werk inmiddels 18 jaar als Grafisch Vormgever en DTP'er voor verschillende bedrijven. Zo werk ik vaak mee aan de campagnes en exposities van Forum Groningen, verzorg ik de vormgeving voor diverse vakbladen en ontwikkel ik identiteiten voor lokale initiatieven als Lutje Lokaal, WIJS of Talent in de Regio (Hanze). Heel uiteenlopend dus! Dat maakt mijn werk ook zo fijn, als ZZP'er ben je eigen baas over je tijd, maar kies je ook met wie je werkt. En dat geeft veel energie!
Website: www.eefjekleijweg.nl

2025 PUBLICATIES & PRESENTATIES

BËTA

Publicaties

- Stan Bieslot, Catherine van Eijk, Astrid Hooveld, Nadia Krikke, Eric Palstra, Matthijs Visser. **Sustainably Red: Integrating Buah Merah into West Papua's Agroforestry.** *Future Planet Innovation.* Januari 2025.
- Jasper Bakker, Nina de Haes, Merel Hofman, Daniek Jansen, Aleksandar Jovanovic, Bianca Slab. **Dog faeces: from waste to worth?** *Future Planet Innovation.* Januari 2025.
- Jasmijn Bakker, David Bebensee, Iris Berkel, Zofia Grzybowska, Floris Mennema, Lennart Schaeffer. **De Onlanden: analysis from human-nature relationships.** *Future Planet Innovation.* Januari 2025.
- Mart Boon, Emil van Es, Ria Kaldhone, Ema Kolářová, Sofia Slobodchikova, Joep Verstappe. **Tips for sustainable sips: An analysis of reusable cups.** *Future Planet Innovation.* Januari 2025.
- Clara Garcia Gomez. **Protective Layer in Solar Panel Modules with Sustainable Building Materials: The Potential of the Solar-Assisted Chemical Brushing Technique for Transparent Wood Production.** *Industrial Engineering & Management.* Mei 2025.
- Henk Mulder. **Science Shops: Bridging Universities and Communities.** *Blogpost, ECSA Working Group Series, European Citizen Science Association.* Mei 2025.
- Teodor Borcan, Andie Brady, Karolina Józwiak, Anne Most, Marlene Schroers. **Gaps in Citizen Science.** *Honours College.* Juni 2025.
- Bianca Emanuelli, Philippa von der Heydt, Kim Hochschild, Veda Kayana, Ashley Monteiro, Ajda Usen. **Healthy Groningen: A Longer, Happier Life for All.** *Honours College.* Juni 2025.
- Merle Bialas, Sara Khong, Carla-Elena Sava, Zeynep Ece Yildirim, Liv Zenglein. **Wellbeing board game.** *Honours College.* Juni 2025.
- Jacky van den Burg, Kamilla Zita Hajdu, Daniel Koudriachov, Lucija Lubina, Aileen Santoso, Halla Stengård. **Mushroom walks: East Groningen.** *Honours College.* Juni 2025.
- Peter Baan, Matei Benesxu, Sara Olona Kewitz, Andreea Maria Pop, Noah Schoen. **Age is Just a Number - But Which One?** *Honours College.* Juni 2025.
- Kaziwa de Valk. **Invloed van Per- en Polyfluoralkylstoffen op Vaccinatierespons bij Kinderen: Een Toxicologisch Overzicht.** *Honours College.* Juli 2025.
- Sara Khong. **Bio-based Alternatives for PFAS in Textiles.** *Honours College.* Juli 2025.
- Wiegert Kaal. **Developing Educational Materials on Night Ecology: Integrating Child and Adult Worldviews.** *Education & Communication.* Juli 2025.
- Verena Deddens. **Doelgroepenonderzoek Meet-o-Theek in Leek.** *Education & Communication.* Juli 2025.
- Wendy Bollen. **How sustainable is the international trade in tropical stony corals?** *Education & Communication.* Juli 2025.

- Alice Hunt. **Oxygen depletion in German Baltic Sea coastal waters; occurrence and consequences.** *Science, Business & Policy.* Juli 2025.
- Maja Masarikova. **Tackling terrestrial and freshwater Invasive Alien Species threats in Curaçao.** *Science, Business & Policy.* Juli 2025.
- Melany Veentjer. **Een gezonde leefomgeving ter stimulering van het beweeggedrag in Friesland.** *Science, Business & Policy.* Juni 2025.
- Elizabeth van der Zeijden-Los. **Bridging theory and practice: applying the Theory of Change to educational material design in the Night Garden project.** *Education & Communication.* Augustus 2025.
- Nikolaos Papagrigoriou. **From Data to Decisions: Bridging Research and Innovation in Acute Care.** *Science, Business & Policy.* Augustus 2025.
- Sean Sexton. **Sustainability in Clinical Decision Making of Diabetes Treatment Choice.** *Science, Business & Policy.* Augustus 2025.
- Jasper Wietses. **Monitoren van soortenbescherming en organiseren van natuurinclusieve bouwprojecten natuurinclusieve bouwprojecten.** *Science, Business & Policy.* Augustus 2025.
- Elisa Coccoresse. **The costs of science for the protection of the High Seas Understanding financial needs for monitoring future High Seas Marine Protected Areas.** *Marine Biology.* Oktober 2025.
- Luke Corrigan. **Primary production in the Dutch Wadden Sea under different eutrophication scenarios and applications to food web modelling.** *Energy and Environmental Sciences.* Oktober 2025
- Evan Beernink, Celine Bos, Pieter van Essen, Alma Momberg, Axel Moorlag, Jasper Smit & Anouk Teelken. **Keepers of Curaçao: Designing an implementation plan towards stewardship through citizen science.** *December 2025.*
- Brend Bosma, Evie Groenewegen, Ian Bergmeester, Teun Bezoijen, Tijmen Lourens, Leah McGrath, Maria Aleneiny. **LuNa: Advisory report.** *Science, Business & Policy.* December 2025.

Presentaties

- Niels Alberts-Visscher. **Hoe betrek je burgers actief bij participatieprocessen.** *Energy, Tech & Tunes.* Januari 2025.
- Noah van de Vegte, Lola Veenema, Lieke Veenstra. **Nocturnal Moths.** *First Year Symposium Biology.* Januari 2025.
- Eline Gerrits, Suzanne Trompetter, Nynke Yntema. **Plan Bee: How can human land management practices boost pollinator populations in the Netherlands?** *First Year Symposium Biology.* Januari 2025.
- Lucas Koopmans, Roan Penseel, Tom Suurd. **Healthy sweeteners? Three alternatives to pure sucrose sweeteners.** *First Year Symposium Biology.* Januari 2025.
- Henk Mulder. **Off the beaten track in academia. GLV IDUN symposium 2025: STEM: Academia vs Industry, Groningen.** *Februari 2025.*

- Niels Alberts-Visscher, Karin de Boer, Han van der Strate. **The Public Use of Health Apps and Wearables.** *Honours College Winterschool.* Maart 2025.
- Henk Mulder. **Science Shops. ECSA WG Citizen Science and Universities.** *Maart 2025.*
- Niels Alberts-Visscher. **Meet-o-Theek: meetinstrumenten te leen.** *Landelijke Reizende DNA-lab dag.* April 2025.
- Anouk Marsman, Niels Alberts-Visscher. **Pop-up Meet-o-Theek.** *Nationaal Bibliotheken Congres.* Juni 2025.
- Karin de Boer. **Characteristics of Plastic Pollution in Land and Water and Its Adverse Ecological Impacts.** *COMSTECH OIC World Environment Day: Beat the Plastic Pollution.* Juni 2025.
- Karin de Boer. **"Trash Talk" kunst & gesprek Duurzaamheid.** *Festival Hongerige Wolf.* Juli 2025.
- Kaziwa De Valk. **The Impact of Per- and Polyfluoralkyl substances on children's vaccine responses.** *VVM Millieucafé: Leren van PFAS.* September 2025.
- Sara Khong. **Bio-based Alternatives for PFAS in Textiles.** *VVM Millieucafé: Leren van PFAS.* September 2025.
- Anouk Marsman, Niels Alberts-Visscher. **CurioUs? Meet-o-theek: Samen Meten, Samen Leren, Samen Maken.** *Kennis-maken: Nationale Citizen Science Expo.* Oktober 2025.
- Anouk Marsman, Niels Alberts-Visscher. **Connecting Worlds - Creating knowledge together.** *Kennis-maken: Nationale Citizen Science Expo.* Oktober 2025.
- Henk Mulder & Yorick Karseboom. **Connecting society, students, and researchers: The Groningen Science Shop Method.** *Open Science Festival 2025, Groningen.* Oktober 2025.
- Anouk Marsman, Johan Haasjes, Gerda Vrugteman, Niels Alberts-Visscher. **Burgerwetenschap en onze Bibliotheken.** *December 2025.*

WETENSCHAPSWINKEL TAAL, CULTUUR & COMMUNICATIE

Publicaties

- Linde Huistede, Twan Huiskens, Jason de Lima, Martijn Weening, Sil Hardeman, Thijs van Eijndhoven, Tessa Pino. **Onderzoek naar recreatief drugsgebruik onder Groningse universitaire studenten en studenten hbo.** *Januari 2025.*
- Jarno Welp, Meteo Paulec, Paula Teerink Ruiz, Daniela Miculesanu, Cezara Stefania Radu, Luis Joao. **Kielzog Research Project.** *Januari 2025.*
- Alexandra Has. **Autonomía y Lenguaje: Mujeres migrantes latinoamericanas en los Países Bajos.** *Januari 2025.*
- Lorena Andrada Sava, Justin van Tunen, Age de Haan, Denisa Beleaga. **Rhetorics Lab report: Erik Bleumink Fellowship.** *Februari 2025.*
- Jenke Veenstra, Nico Signorini, Alek Borowiak, Joppe Kok, Matei Holban. **Research Report SPOT Groningen: Metavenu's and the future stage.** *Maart 2025.*
- Tom Kraeft. **Man vs. Machine Revisited: A Comparative Discourse Analysis of Chess Engines in the 1990s and modern Large Language Models in creative industries.** *April 2025.*
- Bauke Both, Rick Veenstra, Marijn Prakke. **Bidbook Nationaal Busmuseum.** *April 2025.*
- Thijs Manning, Amber Jansen. **Bidbook Museum Westerwolde.** *April 2025.*
- Lotte Heerink. **Leeswijzer: De instructies.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Bregje Dirkje ten Boom. **Leeswijzer: Een Soort Eelt.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Demian Vos. **Leeswijzer: Ik kom hier nog op terug.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Fyona Geleynse. **Leeswijzer: Gebied 19.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Welmoed Ouwervloot. **Leeswijzer: In het oog.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Mariam Jamureli. **Leeswijzer: Day.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Sara Najeeb Raja. **Leeswijzer: Yellow.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Fay Tippi Sterken. **Leeswijzer: The Grass is Singing.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Sandra Besa Longmore. **Leeswijzer: Victory City.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Lou Kapsimali. **Leeswijzer: Cuddy.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Simone Schouren. **Leeswijzer: Blessings.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Gabriela Biskupska. **Leeswijzer: Reise Nach Laredo.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Sara Najeeb Raja. **Leeswijzer: Marschlande.** *Stichting Senia.* Mei 2025.
- Afke Marij van der Groot, Evi Mannee, Marta Nascimento, Nefeli Noula, Silvana Jacob, Weronika Ziemann. **Strategic Plan: The Bake Shop: Re-think strategy to ensure good positioning and secure funds.** *Juni 2025.*
- Hans Najar, Lorenzo Jachnow, Luca Giordanelli, Aron Samuel Knopp, Theo Thomas. **Strategic Marketing Plan: Podium34.** *Juni 2025.*
- Merel Wieringa, Iris Buruma, Britt Jansen, Robin Flipse. **Stichting (On)Gestoord: Advisory Report.** *Juni 2025.*
- Inez Dekker, Dora Domokos, Nicky Stel, Jim in het Veld. **Onderling Sterk – provincie Groningen: Strategic Advisory Report.** *Juni 2025.*
- Christine Immenga, Mark van Beek, Nicoleta Chiper, Sam Kints. **GROENN Advisory Report: Media Studies – Social Lab.** *Juni 2025.*
- Guusje Dijkhuis, Chantal Spoelstra, Carmen Kroeze, Jeske Voogd, Silke Brouwers. **Buurtloket Groningen: Final Advisory Report.** *Juni 2025.*
- Ilse Steenkist, Vincent Hazelhoff. **Samen leven, samen onderzoeken.** *Juni 2025.*
- Feyona Voerman, Sofie Kuipers, Klarissa Groen, Caroline Roelfzema. **Policy report: the wainscotting at Museum Janning.** *Juni 2025.*
- Ana Soares Pereira. **Scholierenleeswijzer The Kite Runner.** *i.s.m. Scholierenacademie.* September 2025.
- Lotte Knol. **Scholierenleeswijzer The Hitchhiker's Guide to the Galaxy.** *i.s.m. Scholierenacademie.* September 2025.
- Sanne Otter. **Scholierenleeswijzer The Handmaid's Tale.** *i.s.m. Scholierenacademie.* September 2025.
- Evie Bosch. **Scholierenleeswijzer Fangirl.** *i.s.m. Scholierenacademie.* September 2025.
- Andreia Araújo Moreira. **Scholierenleeswijzer The Strange Case of Dr Jekyll and Mr Hyde.** *i.s.m. Scholierenacademie.* September 2025.
- Charlotte Reed. **Scholierenleeswijzer Call me by your Name.** *i.s.m. Scholierenacademie.* September 2025.

Presentaties

- Jarno Welp, Meteo Paulec, Paula Teerink Ruiz, Daniela Miculesanu, Cezara Stefania Radu, Luis Joao. **Maatschappelijk impact van cultuurcoaches.** Eindpresentatie Career Minor. Januari 2025.
- Cezara Radu, Daniela Miculesanu, Jarno Welp, Luis Joao, Metao Paulec, Paula Teerink. **Metavenues: digitale trends in de podiumkunst.** Eindpresentatie Career Minor. Januari 2025.
- Posterpresentatie QID, Januari 2025.
- Vincent Hazelhoff. **Letteren Live, talkshow over het project Samen leven, samen onderzoeken.** Januari 2025.
- Vincent Hazelhoff & Yvonne van Kollenburg. **Project Management 101.** Werkcollege Career Minor. November 2025.
- Omar Alzughayyar, Esmeralda Compeer, Stefan Dorde, Sam Hemsted, August Klarenbeek, Katharina Kriz, Tijn Niezing. **Kunst&Cultuur Kwartet.** December 2025.
- Andrea Arduin, Lance Huang, Beibei Ji, Vera Terwisscha van Scheltinga, Youssef Abulkassem, Simon van Steenberg. **Kunst & Keuze.** December 2025.
- Imke Alma, Willemijn van Calker, Natalia Gayoso, Ashley Rees, Lianne van der Haag. **Connecting the Threads: An Argumentation Map of the Debate on Mandatory Artistic Collaboration.** December 2025.
- Hannah Kritzinger, Merle Hoebe, Dirk Jutte, Lucy Bevan, Dara Looij, Bodil van der Voorn, Andra-Julia Crihana. **Argumentative Perspectives on Obligatory Collaboration Between Governmental Organisations and the Cultural Sector.** December 2025.
- Vincent Hazelhoff. **Podcast RUG&Co: RUG & Gemeente Groningen: 'Over het samenbrengen van verschillende belevingswerelden.** December 2025.

GREEN OFFICE

Publicaties

- Nils Elzinga, Francine Nijp, Dick Jager. **Jaarverslag duurzaamheid 2024 + Factsheet.** Gepubliceerd op de RUG-website duurzaamheid.
- Francine Nijp. **Buiten/aard leven.** RUG-website.
- Francine Nijp. **RUG op schema om ambitie van 30% CO2-reductie van vliegvluchten te halen.** RUG-website.
- Francine Nijp. **Green Office neemt deel aan internationale GreenMetric Workshop in Nice.** RUG-website.
- Francine Nijp. **Centrale positie in organisatie voor Duurzaamheid (Green Office).** RUG-website.
- Francine Nijp & Nils Elzinga. **RUG eerste universiteit in Nederland met pilot voor recycling van plastic monostromen.** RUG-website.
- Francine Nijp. **RUG 6e duurzaamste universiteit in wereldwijde ranking.** RUG-website.
- Francine Nijp. **Dag van de Biodiversiteit.** RUG-website.
- Cairns, A. **Seaweed is cooler than you think!** Green Office Blog.
- Nicola, R. **Where does your food come from? Local vs. Imported: What's greener?.** Green Office Blog.
- Gutica-Florescu, M. **AI in Academia - Smart, but Not Very Green.** Green Office Blog.
- Gutica-Florescu, M. **Reflections on Becoming a Green Office Ambassador.** Green Office Blog.
- Kaldhone, R. **My Relationship With Statiegeld.** Green Office Blog.

- Pacheco, I. **How individuals can promote systemic change towards sustainability.** Green Office Blog.
- Noa Eleveld, Nijp F.W., & Elzinga, N. **Factsheet werknemersmobiliteit.** Gepubliceerd op de RUG-website duurzaamheid.
- Noa Eleveld, Nijp, F.W., & Elzinga, N. **Rapportage vliegdata 2024.** Gepubliceerd op de RUG-website duurzaamheid.

Presentaties

- Dick Jager, Noa Eleveld, Nils Elzinga, Francine Nijp & Marijke Nieborg. **Duurzaamheidscoördinatorenendag.** HOC. Februari 2025.
- Elzinga, N. **Plastic monostreams in lab environments – National Biosafety Day.** RUG. Maart 2025.
- Elzinga, N. **ENLIGHT presentatie.** Online. April 2025.
- Verena Erich. **Make a Difference Career Event [Workshop].** HOC. Mei 2025.
- Extern, & Francine Nijp. **Opening expositie biodiversiteit.** UB. Mei 2025.
- Extern, & Dick Jager. **Climate Exam.** Mei 2025.
- Elzinga, N. **Sustainability Roadmap input session Green Labs.** Energy Academy Europe. Mei 2025.
- Elzinga, N. **Cost benefit analysis Green Office bij KNAW.** Trippenhuys, Amsterdam. Juni 2025.
- Meerke Romeijnders. **SDG Symposium Student Session.** HOC. Juni 2025.
- Noa Eleveld. **Zaadbommen maken [Workshop].** Universiteitsmuseum, Groningen. September 2025.
- Elzinga, N. **Designing interventions in sustainability communication [Guest lecture].** Oude Boteringestraat 34, Groningen, Nederland. September 2025.
- Meerke Romeijnders. **Waste Collection Activity Zpannend Zernike [Activity].** Oktober 2025.
- Casper van der Kooi. **Nocturnes [Film en nagesprek].** Forum, Groningen. Oktober 2025.
- Jaap Tielbeke. **Keynote.** Academiegebouw, Groningen. Oktober 2025.
- Elzinga, N. **Community meeting Green Labs.** Linneausborg, Groningen. Oktober 2025.
- Björn Hoops. **Nausicaa of the Valley of the Wind [Film en introductie].** Forum, Groningen. Oktober 2025.
- Elzinga, N., & Jager, D. **Great Green Pubquiz.** Toeter, Groningen. Oktober 2025.
- Gita Maas. **Soundtrack of the plastic age [Muziek en lezing].** Forum, Groningen. Oktober 2025.
- Elzinga, N. **ATU Ireland green labs annual webinar.** Online. Oktober 2025.
- Verena Erich. **Let's GRO stadswandeling.** Binnenstad, Groningen, Nederland. November 2025.
- Elzinga, N. **UG smoke free @ GSNLT conference.** Puddingfabriek, Groningen. Oktober 2025.

KENNISCENTRUM FILOSOFIE

Publicaties

- Karseboom, Y. **Community-University Engagement & Praxis. Philosophy Outside the Walls: teaching students and society the value of applied philosophy.** Bristol University Press. Januari 2025.

- Pauly, M. (Ed.). **Philosophical Tools for Climate Change.** University of Groningen Press. April 2025.
- Twan Tromp. **Leeswijzer: Taal geven aan muziek: een nieuwe harmonieleer.** Jos Kessels. Senia. Mei 2025.
- Suze van Schaik. **Leeswijzer: Bergson (serie 'Profielen').** Hein van Dongen. Senia. Mei 2025.
- Marijke Bakker. **Leeswijzer: Een kleine filosofie van de grote emoties.** Ignaas Devisch. Senia. Mei 2025.
- Tobias Postma. **Leeswijzer: Frankfurter Schule (elementaire deeltjes 82).** Thijs Lijster. Senia. Mei 2025.
- Lieve van Wilpe. **Leeswijzer: Trots.** Filosofie van een emotie. Martha Claeys. Senia. Mei 2025.
- Iris Blaauw. **Leeswijzer: Essay Maand van de Filosofie.** Tommy Wieringa. Senia. Mei 2025.

Presentaties

- Yorick Karseboom. **Philosophical Thinking.** Hanze Hogeschool, Academie van Bouwkunst. Januari 2025.
- Groningse Nacht van de Filosofie, Vrijdag 11 april 2025.
- Marc Pauly. **Filosofisch gereedschap voor complottheorieën.** Philos Café, Groningen. April 2025.
- Yorick Karseboom. **Philosophy Outside the Walls.** C2U Expo, Edmonton Canada. Mei 2025.
- Yorick Karseboom. **AI & Science Communication.** NEWS, Utrecht. Juni 2025.
- Barbara de Grouw, Menno Kuipers, Fardau de Boer, Renske de Boer. **Excursie door de Onlanden.** Juni 2025.
- Jimmy de Groot, Truike Grootveld, Bartosz Ilejko, Marc Poortenga, Stan Velthuis. **Presentatie Cloud 86.** Juni 2025.
- Marc Pauly. **Filosofisch gereedschap voor complottheorieën.** Humanistisch Verbond, Groningen. September 2025.
- Marc Pauly. **Wat moeten we beschermen, als we de natuur willen beschermen, en waarom?.** Nascholing leraren filosofie, Groningen. November 2025.

WETENSCHAPSWINKEL ONDERWIJS

Publicaties

- Beijaard, S. C. A. **Effectief taal- en met name woordenschatonderwijs in het basisonderwijs met de methodes Taal-jacht en Taal Actief 5.** Rijksuniversiteit Groningen.
- Dulleman, M. **Succesfactoren en knelpunten bij doorverwijzing naar het Back on Traxx-traject: Een kwalitatief onderzoek onder verwijzers.** Rijksuniversiteit Groningen.
- Haanstra, F. **Geïntegreerd taalonderwijs in het basisonderwijs: interpretaties in taalmethodes en de ervaren realiteit door leerkrachten.** Rijksuniversiteit Groningen.
- Jsseldijk, M. C. J. **Op weg naar tekstbegrip binnen effectief taalonderwijs: Een kwalitatief onderzoek naar factoren die effectief tekstbegripsonderwijs ondersteunen en de perceptie van leerkrachten binnen twee taalmethodes.** Rijksuniversiteit Groningen.
- Janssen, E. P. J. M. **Effectief taalonderwijs in de basisschool: Een analyse van Taal actief en Blink.** Rijksuniversiteit Groningen.
- Manuhutu, B. **Een systematische literatuurreview over de effecten van spelmethodes gericht op sociaal-emotionele vaardigheden.** Rijksuniversiteit Groningen.

- Scheper, L. **Een empirisch onderzoek naar ervaringen van onderwijsprofessionals met betrekking tot peer-tutorlezen in het primair onderwijs.** Rijksuniversiteit Groningen.
- Schuiten, M. **Enhancing Reading Comprehension Support in Upper Primary Grades.** Rijksuniversiteit Groningen.
- Schuitmaker, W. **De ervaren impact van het VSV-traject 'Back on Traxx' op mentaal welzijn en (her) participatie in studie en/of werk: Een kwalitatief onderzoek onder voormalig deelnemers.** Rijksuniversiteit Groningen.
- Zijlstra, G. **De potentie van het Spel van de Week voor de ontwikkeling van sociale relaties: een literatuurstudie.** Rijksuniversiteit Groningen.

Presentaties

- Veldman, M.A. & Hingstman, M. **Wetenschap binnen handbereik: Samenwerking tussen universiteit en praktijk in de Wetenschapswinkel Onderwijs.** Onderwijs Research Dagen 2025. Juni 2025.

WETENSCHAPSWINKEL GENEESKUNDE EN VOLKSGEZONDHEID

Publicaties

- Folkertsma I & Wieringa, T. **Wensen, zorgen en houdingen ten aanzien van de overgang naar een meer plantaardig menu binnen een Nederlands verpleeghuis.** Zenodo. Juli 2025.

Presentaties

- Thomas Wieringa. **The Science Shop for Medicine and Public Health. PPI Horizons: European Perspectives on Public and Patient Involvement 2025.** Galway, Ireland. April 2025.

WIJS

Presentaties

- **Bezoek gemeenteraad WIJS Stad.** Januari 2025.
- **Presentatie WIJS Symposium Werkplaats Sociaal Domein.** Maart 2025.
- **10 jaar WIJS.** Forum Groningen. Maart 2025.
- **Bezoek Onderwijsberaad aan WIJS.** April 2025.
- **Presentatie Boundary Crossing.** Kennisdag City Deal Kennis Maken, Delft. Juni 2025.
- **Eindsymposium 'Hoe studenten het verschil maken.'** Forum Groningen. Juli 2025.

ALGEMEEN

- **Uitwisseling Wetenschapswinkels Wageningen-Groningen.** Maart 2025.

